

Nr 149

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran; given Stockholms slott den 15 oktober 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den gällande förordningen av år 1934 om postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran, skall upphävas och att bestämmelser i ämnet i fortsättningen skall meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, poststyrelsen.

Förslag
till
Förordning
om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående
postverkets ansvarighet för försändelser och medel,
som mottagits till postbefordran

Härigenom förordnas, att förordningen den 18 maj 1934 angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran, skall upphöra att gälla vid utgången av maj 1966.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 15 oktober 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, fråga om *regleringen av postverkets ansvarighet för försändelser och medel* samt anför.

Inledning

Poststyrelsen¹ har låtit verkställa en översyn av de bestämmelser, vilka reglerar postverkets ansvarighet för försändelser och medel som mottagits till postbefordran. Översynen har utförts av en inom styrelsen tillsatt arbetsgrupp med biträde av en av Kungl. Maj:t utsedd expert.² Arbetsgruppens synpunkter redovisas i en promemoria (stencilerad), som poststyrelsen den 5 juni 1964 överlämnat till Kungl. Maj:t.

I promemorian föreslås, att förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran, ersätts av en ny förordning i samma ämne. Förslag till sådan förordning är fogat vid promemorian. Styrelsen ansluter sig till arbetsgruppens synpunkter och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte vidta erforderliga åtgärder för genomförande av gruppens förslag i denna del. Vid promemorian har även fogats förslag till ändringar av formell natur i förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgironörelse. Styrelsen, som överväger att inom en nära framtid inkomma med förslag till vissa ytterligare ändringar i denna förordning, anser att de föreslagna ändringarna kan anstå tills vidare.

Det vid promemorian fogade förslaget till ny ansvarighetsförordning torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

¹ Den 1 januari 1965 har namnet generalpoststyrelsen utbytt mot poststyrelsen (SFS 1964: 876). Här används benämningen poststyrelsen även såvitt avser tiden före 1965.

² Hovrättsrådet i Svea hovrätt Nils Mangård.

Yttranden över promemorian har efter remiss avgivits av justitiekanslers-ämbetet, hovrätten för Västra Sverige, överbefälhavaren, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, järnvägsstyrelsen, bankinspektionen, riksrevisionsverket, kommerskollegium, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Västmanlands och Västernorrlands län, Stockholms handelskammare, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund (gemensamt yttrande av dessa tre organisationer), Sveriges jordbrukskassaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svenska bankföreningen samt Svenska sparbanksföreningen. Överbefälhavaren har bifogat yttrande från försvarets civilförvaltning och kommerskollegium yttranden från elva handelskammare.

Gällande ordning

Postverkets ansvarighet för försändelser och medel — med undantag av postsparbanksmedel — regleras huvudsakligen i den nyssnämnda förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran (ändrad 1953: 91, 1957: 135). Av innehållet i denna förordning må här återges följande.

I 1 § har sammanförts vissa allmänna bestämmelser om postverkets ansvarighet. Där anges sålunda de slag av försändelser och medel, för vilka postverket i den omfattning som sägs i förordningen har ansvarighet, nämligen assurerade och rekommenderade försändelser, oassurerade paket, postförskotts försändelser och inkasseringshandlingar samt postanvisnings-, postgiro-, postförskotts- och inkasseringsmedel. Ansvarigheten gäller så länge försändelse, handling eller medel står under postverkets vård. Vidare anges vissa fall, då postverket är fritaget från det ansvar som eljest enligt förordningen åvilar verket. Det rör i huvudsak sådana fall där fel eller försummelse i någon form får anses ligga avsändaren till last. I fråga om den skada ansvarigheten omfattar utsägs i författningsrummet, att postverket inte ansvarar för indirekt skada eller för utebliven vinst och ej heller, utom undantagsvis, för skada som orsakats av försening. I 2—6 §§ av förordningen anges härafter, i vilka fall och med vilka högsta belopp avsändaren är berättigad till ersättning för assurerade och rekommenderade försändelser, oassurerade paket, postförskotts försändelser och inkasseringshandlingar. Om ansvaret för inbetalade medel stadgas närmare i 7 §. I 8 § meddelas bestämmelser om bl. a. de tidsfrister, inom vilka anspråk på ersättning skall anmälas hos poststyrelsen. Slutligen innehåller förordningen bestämmelser om värdering i vissa fall genom skiljemän (9 §) samt om utbetalning av ersättning i anledning av ostridigt ersättningsanspråk och om hänvisande av ej ostridigt anspråk till domstol (10 §).

Bestämmelserna i 1934 års förordning gäller endast för inrikes försändelser. Ansvarigheten i postutväxlingen med utlandet regleras genom internationella avtal.

Vissa bestämmelser som rör postverkets ansvarighet mot dess kunder återfinns i den förut nämnda förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgirorörelse och i den av poststyrelsen efter bemyndigande av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna poststadgan ävensom i kungörelsen den 2 februari 1951 (nr 51) om postbehandling under beredskapstillstånd och krig.

Postverkets ansvarighet i sparbanksrörelsen regleras av andra författningar, främst förordningen den 22 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken samt lagen den 27 mars 1936 (nr 81) om skuldebrev.

Om postverkets ansvarighet vid godsbefordran i postdiligenstrafiken har bestämmelser upptagits i en av poststyrelsen utgiven postdiligenstaxa.

Poststyrelsens förslag jämte remissyttranden

A. Allmänna synpunkter

Promemorian

I promemorian framhålls inledningsvis, att postverkets verksamhet expanderat kraftigt under den tid som förflutit sedan tillkomsten av gällande ansvarighetsförordning och att en viktig orsak härtil är att verket tillförts ett flertal nya arbetsuppgifter. Vissa sådana arbetsuppgifter påverkar postverkets redovisningsansvar, nämligen utbetalning av pensioner och allmänna barnbidrag med pensions- resp. barnbidragsanvisningar, skatteinbetalning med skatteanvisning och återbetalning av överskjutande preliminär skatt med återbetalningskort. Postverkets ansvar för fullgörandet av dessa nya arbetsuppgifter bör enligt arbetsgruppens mening regleras i ansvarighetsförordningen.

Den volymmässigt kraftiga ökningen av de äldre rörelsegrenarna och den skärpta konkurrensen mellan penninginstitutet har, framhåller arbetsgruppen vidare, skapat vissa problem beträffande postverkets ansvarighet, vilka inte lämpligen kan lösas inom den nu gällande förordningens ram. De penningvärdesförändringar som ägt rum efter förordningens tillkomst nödvändiggör anpassning av vissa ersättningsbelopp. Genom den allmänna utvecklingen i samhället har kraven på service och tillmötesgående vid regleringen av skadefall avsevärt ökat. Som en följd av dessa faktorer har förordningen i allt större utsträckning kommit att framstå såsom otidsenlig.

Sammanfattningsvis uttalar arbetsgruppen att 1934 års förordning är i starkt behov av översyn. Med hänsyn till att en omarbetning av förord-

ningen måste bli tämligen omfattande har gruppen funnit det ändamålsenligt att utarbeta förslag till en helt ny ansvarighetsförordning.

I promemorian redovisas härafter vissa överväganden beträffande förordningens tillämpningsområde. Enligt arbetsgruppens mening bör förordningen liksom f. n. inte omfatta postsparbanksrörelsen men däremot både postgironrörelsen och den egentliga poströrelsen i övrigt. Vidare förordar gruppen, att alla bestämmelser om postverkets ansvarighet för försändelser och andra medel än sådana som förvaltas i postsparbanksrörelsen samlas i en författning. I den mån behov föreligger av ansvarsbestämmelser motsvarande dem som nu återfinns i postgiroförordningen och allmänna poststadgan bör dessa i stället upptas i ansvarighetsförordningen. Där bör intas även de särbestämmelser som skall gälla under beredskapstillstånd och krig. Postverkets ansvar för försändelser som befordras i postdiligenstrafiken bör däremot enligt arbetsgruppens mening fortfarande regleras i annan ordning, bl. a. med hänsyn till önskvärdheten att ersättningsreglerna snabbt skall kunna anpassas efter de bestämmelser som tillämpas av andra trafikföretag.

Arbetsgruppen anför vissa allmänna synpunkter på spørsmålet om ansvarighetens omfattning. Gruppen erinrar om att enligt kungörelsen den 9 maj 1947 (nr 175) angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m.m. postverket äger ensamrätt till regelbunden befordran mot avgift av slutna brev ävensom öppna försändelser innehållande helt eller delvis skrivna meddelanden. Med hänsyn till att en betydande sektor av postverkets verksamhet således är monopolskyddad bör man enligt gruppens mening sträva efter att ge ansvarighetsreglerna en mot kunderna så generös och servicebetonad utformning som möjligt. Detta innebär emellertid inte, att postverkets ansvarighet kan eller bör göras helt obegränsad. I praktiken är det omöjligt att undvika att oregelbundenheter inträffar under postbehandlingen. Eftersom postverket i sin verksamhet har att tillämpa affärsmässiga principer, måste de utgifter i form av skadestånd som på grund härav kan komma att åsamkas verket bestridas av löpande intäkter, i huvudsak de avgifter som verket betingar sig av sina kunder. Varje mer betydande utvidgning av postverkets skadeståndsansvar kan därför antas komma att påverka befordringsavgifterna och en begränsning i skilda hänseenden av postverkets ansvarighet torde med hänsyn härtill vara ofrånkomlig. Hur gränsdragningen skall ske får bero på en skälig avvägning mellan olika föreliggande intressen. Det förhållandet att postverket i viss omfattning åtnjuter monopolskydd får inte medföra, att dess ansvar begränsas på ett sätt som kan anses stå i strid mot god sed i affärsförhållanden.

Mot bakgrunden av dessa principuttalanden diskuteras frågan, om postverkets ansvarighet bör utsträckas att omfatta *vanliga brev*försändelser.

Gruppen kommer till den bestämda uppfattningen att så ej bör ske. Som skäl härför anför bl. a. att till följd av bevisvärigheter blott en mindre del av framställda anspråk skulle komma att föranleda utbetalning av ersättning samt att det vid varje skadefall skulle komma att röra sig om tämligen obetydliga ersättningsbelopp. Maximiersättningen måste rimligtvis sättas betydligt lägre än vad som gäller för rek, och det kan enligt arbetsgruppens mening inte gärna komma i fråga att medge rätt till ersättning vid förlust av kontanta medel som inneslutits i vanlig brev försändelse. Friskrivningsklausulen avseende förseningsskada — beträffande vilken ingen ändring nu föreslås — skulle naturligen komma att bli tillämplig även på här ifrågavarande försändelser. Vidare påpekas att de kunder som önskar tillförsäkra sig rätt till ersättning har möjlighet att begära rekommendation eller assurans.

Vid enstaka tillfällen kan dock, anför arbetsgruppen, inträffa att vanliga brev försändelser förekommer eller skadas under sådana omständigheter att det skulle framstå som obilligt om den skadelidande inte erhöll någon ersättning. Även beträffande andra försändelseslag har det inträffat fall av oregelbundenheter vid postbehandlingen, vilka inte omfattats av postverkets ansvarighet enligt 1934 års förordning men där det från billighets-, konkurrens- eller good will-synpunkter varit önskvärt att ersättning kunnat utgå. Även om det inte är tänkbart att ålägga postverket obegränsad ansvarighet för alla slag av oregelbässigheter och alla former av skada, kan det enligt arbetsgruppens mening knappast resas berättigade invändningar mot att postverket tilläggs befogenhet att i särskilda fall utbetala skadeersättning ex gratia. Arbetsgruppens förslag innebär också att poststyrelsen får betydligt vidgade befogenheter att besluta om ersättning efter skönsbässig prövning. Därvid skall även ersättning för vanliga brev försändelser kunna komma i fråga.

I sin allmänna inledning berör arbetsgruppen ytterligare vissa frågor om ansvarighetens omfattning, såsom om ansvaret för indirekt skada och utebliven vinst samt om ansvaret vid obehöriga förfoganden över medel inestående på postgirokonto. Gruppens synpunkter på dessa frågor kommer att redovisas i specialmotiveringen.

Arbetsgruppen tar vidare upp bestämmelsen i 9 § 1934 års förordning, enligt vilken värdet av skadat eller förkommet föremål vid tvist skall bestämmas av skiljemän. Såvitt arbetsgruppen kunnat finna har detta stadgande aldrig tillämpats, utan som regel enas parterna sedan värdering gjorts av opartisk värderingsman. Förslaget till ny ansvarighetsförordning saknar med hänsyn bl. a. härtill motsvarighet till berörda stadgande.

Promemorians allmänna inledning avslutas med en uppräknin av de viktigaste nyheterna i det framlagda förslaget till ansvarighetsförordning. Dessa redovisas i följande sju punkter.

1. Förordningen görs generellt tillämplig i fråga om medel som omhändershas i den betalningsförmedlande verksamheten.

2. Vissa ändringar genomförs i fråga om begränsningen av postverkets ansvarighet. En ny friskrivningsklausul införs för det fall att förlust av medel på postgirokonto orsakats av att någon hos kontoinnehavaren anställd förfarit brottsligt med blankett.

3. Maximiersättningen för oassurerat paket höjs från 200 kr. till 500 kr.

4. Möjlighet öppnas att i vissa fall betala ut ersättning till adressaten i stället för till avsändaren.

5. Preskriptionsreglerna görs mer enhetliga.

6. Befogenhet att efter skönmässig prövning betala ut skäligt skadestånd tilläggs poststyrelsen i betydligt större utsträckning än nu.

7. Särskilda bestämmelser för beredskapstillstånd och krig införs i ansvarighetsförordningen.

I förevarande sammanhang vill jag även redogöra för arbetsgruppens synpunkter på en fråga som diskuteras i promemorians sista kapitel, nämligen riksdagens medverkan vid den författningsmässiga regleringen av postverkets ansvarighet. Före år 1872 återfanns det fåtal bestämmelser som då reglerade postverkets ansvarighet i skilda författningar och taxor. I förordningen den 12 november 1872 (nr 72 s. 3) angående postverkets ansvarighet för försändelser, som till postbefordran avlämnats, sammanfördes vissa av riksdagen år 1870 antagna bestämmelser med de övriga föreskrifter i ämnet som Kungl. Maj:t ansåg erforderliga. Då poststyrelsen år 1932 till Kungl. Maj:t avlät förslag till nu gällande ansvarighetsförordning, framförde styrelsen som sin mening att det inte borde vara nödvändigt med riksdagsbehandling av frågan. Styrelsen erinrade om att på senare tid avgörandet av frågor utan större räckvidd i stor utsträckning hade överflyttats från riksdagen till Kungl. Maj:t. Departementschefen ansåg dock att frågan borde underställas riksdagen. I prop. 1934: 71 (s. 11) anfördes härom, att »ifrågavarande författningsförslag synes vara av beskaffenhet att böra i sin helhet föreläggas riksdagen till prövning, helst som flertalet av de i förslaget intagna nya bestämmelserna, om också av ganska begränsad betydelse, innefattar föreskrifter rörande postverkets ansvarighet i hänseenden, jämförliga med dem, i vilka nu gällande ansvarighetsföreskrifter äro meddelade».

Åtskilliga skäl talar enligt arbetsgruppens mening för att frågan om riksdagens medverkan vid regleringen av postverkets ansvarighet nu upptas till förnyat övervägande. Arbetsgruppen anser det från praktiska synpunkter vara motiverat att denna medverkan begränsas till frågor av mer principiellt intresse. Som exempel på frågor där riksdagens medverkan ej påkallas nämner arbetsgruppen bl. a. justeringar av maximibeloppen för olika slag av ersättningar med hänsyn till penningvärdesförändringar eller ändrade internationella regler, jämkningar av preskriptionstider som kan finnas önskvär-

da eller anpassning av stadgandena till nya rörelsegrenar eller försändelse-slag. Om en begränsning av riksdagens medverkan anses önskvärd, kunde man enligt arbetsgruppen förfara på så sätt att riksdagen förklarade sig dels godkänna huvudlinjerna i förslaget till ny ansvarighetsförordning, dels förbehålla sig rätten att pröva eventuella framtida ändringsförslag av principiell innebörd, dels överlämna detaljregleringen till Kungl. Maj:t.

Arbetsgruppen anser sig emellertid kunna gå ännu längre och förordar att det helt överlämnas åt Kungl. Maj:t att meddela författningsbestämmelser i ämnet. Som skäl härför anförs, å ena sidan, att inrättandet av s. k. lekman-nastyrelser i affärsverken medför att ytterligare garantier skapas för att kundintressena bevakas vid verksamhetens bedrivande och, å andra sidan, att skadeståndsansvaret inte har så stor ekonomisk betydelse att frågan av statsfinansiella skäl bör underställas riksdagens prövning. Arbetsgruppen påpekar i detta sammanhang, att statens järnvägars ansvarighet regleras av bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t ensam, trots att ersättningsfrågorna har vida större betydelse på detta område än inom poströrelsen. I promemorian erinras slutligen om att 1956 års postutredning i sitt år 1962 avgivna betänkande Postverkets organisation (SOU 1962: 52 s. 115) uttalat, att post-avgifternas egenskap av bevillning bör upphöra. Skulle beslut i denna riktning fattas föreligger enligt arbetsgruppens mening ytterligare ett skäl för en delegering av bestämmanderätten i fråga om ansvarigheten, eftersom denna fråga för såväl allmänheten som postverket är av avsevärt mindre ekonomisk betydelse än avgiftsfrågan.

Yttrandena

Arbetsgruppens förslag till ny ansvarighetsförordning tillstyrks helt eller lämnas utan erinran av *socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, järnvägsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Västmanlands och Västernorrlands län, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svenska bankföreningen och Svenska sparbanksföreningen* ävensom *fem av de handelskammare*, vilkas yttranden bilagts kommerskollegiets remissyttrande.

Även i övriga yttranden redovisas — med ett undantag — en positiv inställning till förslaget, ehuru ändringar eller jämkningar däri ifrågasätts på enskilda punkter. Det anses i dessa yttranden lämpligt att ersätta gällande ansvarighetsförordning med en efter dagens förhållanden anpassad reglering av ansvaret. Arbetsgruppens uttalanden om vikten av att reglerna erhåller en så generös och servicebetonad utformning som möjligt röner instämmanden från flera håll. Detsamma gäller dess överväganden rörande ansvarighetens omfattning. Såsom representativt för de sammanfattande omdömena om förslaget i denna grupp yttranden må återges ett uttalande

av *kommerskollegium*. Kollegium framhåller att arbetsgruppen grundligt be-
lyst de frågor som sammanhänger med postverkets ansvarighet gentemot
sina uppdragsgivare. Det framlagda förslaget syftar till en sådan utformning
av bestämmelserna inom nämnda område, att de — med beaktande av de
avgifter som uttas av postverket — på ett ändamålsenligt sätt skulle tillgodo-
se näringslivets och allmänhetens berättigade krav. Enligt kollegiets me-
ning har arbetsgruppen i allt väsentligt löst dessa uppgifter tillfredsstäl-
lande.

En mer allmän kritik mot förslaget framställs endast av *hovrätten för
Västra Sverige*. Hovrätten förordar att förslaget överarbetas i departementet
eller av särskilt tillkallade sakkunniga i syfte att åstadkomma en postansva-
righetslag i den ordning som i 87 § regeringsformen stadgas om allmän civil-
lag. Det framlagda förslaget har visserligen många förtjänster och utmärks
av en strävan att så objektivt som möjligt avväga postverkets intressen mot
kundintressena, framhåller hovrätten. Dess utformning präglas emellertid
av att det utarbetats inom styrelsen, och det är inte svårt att finna exem-
pel på att arbetsgruppen omedvetet solidariserat sig med det egna verkets
intressen. Till belysande av denna synpunkt pekar hovrätten bl. a. på ten-
densen att tillgodose billighetssynpunkter inte genom jämningsregler e. d.
utan genom rätt för poststyrelsen att i olika situationer betala ut ersätt-
ning ex gratia. Hovrätten betraktar det vidare som en brist att arbetsgrup-
pen inte företagit någon principiell analys av rättsförhållandet mellan post-
verket och dess kunder och ej heller närmare studerat eller medvetet iakt-
tagit de allmänna transporträttsliga sammanhangen. Ytterligare anförs att
förslaget synes vara i behov av formell överarbetning, särskilt som det är
fråga om en i många hänseenden vanskelig lagstiftning.

Riksrevisionsverket beklagar i sitt yttrande att några överväganden röran-
de möjligheterna att åstadkomma enhetliga ansvarighetsregler för samtliga
nordiska länder inte redovisats i promemorian. *Kommerskollegium* fram-
håller i likhet med *Skånes handelskammare* önskvärdheten av att nordisk
enhetlighet kommer till stånd på området, och anser att vid en framtida re-
videring av reglerna ett nära samarbete med övriga nordiska länder bör äga
rum.

Endast i ett yttrande — *Skånes handelskammares* — ifrågasätts lämplig-
heten av att i den nya förordningen inte upptas en motsvarighet till bestäm-
melsen i 9 § 1934 års förordning avseende värdering genom skiljemän. Skil-
jemannaförfarandet har enligt handelskammarens mening stora förtjänster
i vart fall vid värderingsfrågor, och det används också i stor utsträckning
vid värdering i försäkringsfall.

Frågan om den författningsmässiga regleringen av
postverkets ansvarighet har berörts i några yttranden.

Riksrevisionsverket tillstyrker att Kungl. Maj:ts befogenheter i detta hän-

seende vidgas. *Skånes handelskammare* anser att de med ansvarigheten sammanhängande principspörsmålen är av sådan betydelse, att de inte synes böra undandras riksdagens prövning, men har intet att erinra mot att detaljregleringen i fortsättningen överlämnas till Kungl. Maj:t.

Justitiekanslersämbetet framhåller att åtskilliga bestämmelser i förslaget är av den innebörd att riksdagen bör medverka. Ämbetet kan därför inte dela uppfattningen att det i fortsättningen bör ankomma på Kungl. Maj:t ensam att utfärda författningsbestämmelser inom området. Ämbetet vitsordar angelägenheten av att riksdagen inte i onödan belastas med detaljföreskrifter men vill likväl inte tillstyrka det alternativa förslaget, att riksdagens medverkan skall avse blott huvudlinjerna i författningen. Det skulle nämligen i vissa situationer kunna uppkomma tvekan om vilka bestämmelser som skall anses vara av principiell innebörd, en oklarhet som bör undvikas. En lämpligare och enligt ämbetets mening principiellt riktigare lösning är därför att de grundläggande bestämmelserna upptas i en författning av lags natur, beslutad av Kungl. Maj:t med riksdagen, och att tillämpnings- och detaljföreskrifter samlas i administrativ författning, utfärdad utan riksdagens medverkan. Om en sådan lösning inte f. n. anses böra väljas, bör enligt ämbetets mening den föreslagna nya ansvarighetsförfordningen, i likhet med 1934 års förordning, i sin helhet föreläggas riksdagen.

Bankinspektionen uttalar att det även framgent bör ankomma på riksdagen att besluta i samtliga dessa frågor. Inspektionen påpekar dels att ansvarighetsförfordningens bestämmelser om exempelvis preskriptionsfrister utgör undantag från gällande lag, dels att regleringen av postverkets ansvarighet för medel har stor betydelse för hur liknande frågor skall bedömas då det gäller bankväsendet.

Hovrätten för Västra Sverige kritiserar utförligt arbetsgruppens förslag på denna punkt. Regler om skadestånd i förhållande till enskilda medborgare, anför hovrätten, är inte ett ämne som i allmänhet bör regleras i den ordning som föreskrivs för Kungl. Maj:ts s. k. ekonomiska lagstiftning. Den författningsmässiga regleringen av skadestandsfrågor tillhör i princip området för allmän civillag, vilken enligt 87 § regeringsformen skall tillkomma genom gemensamt beslut av konung och riksdag och efter granskning av lagrådet. Hovrätten uttalar vidare.

När det gäller postverkets ansvarighet för försändelser och anförtrödda medel kompliceras emellertid frågan om den rätta författningsmässiga formen av att reglerna om poströrelsens handhavande i allmänhet faller inom Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt. Här uppställer sig sålunda ett vanskligt gränsdragningsproblem. Vid bedömandet härav är till en början att märka, att postavgifterna är en art av bevillning och således föremål för riksdagens uteslutande bestämmanderätt, låt vara att riksdagen i vissa hänseenden delegerat sin befogenhet till Kungl. Maj:t. Mellan postavgifternas storlek och postverkets ansvarighet för försändelser och medel råder självfallet ett visst samband. Det är möjligt, att det är detta förhållande som

ansågs påkalla riksdagens medverkan vid tillkomsten av den nu gällande ansvarighetsförordningen. I enlighet härmed anser hovrätten det ej kunna ifrågakomma att beskära riksdagens möjligheter till medinflytande på utformningen av ansvarighetsreglerna så länge riksdagen har att bestämma avgifterna. I nuvarande läge bör alltså under alla förhållanden förslag till ändrade ansvarighetsbestämmelser föreläggas riksdagen i samma ordning som skedde vid tillkomsten av den nuvarande ansvarighetsförordningen.

Emellertid håller hovrätten före, att icke ens en sådan ordning fyller de krav, som bör ställas på tillvägagångssättet vid utarbetandet av författningsbestämmelser av förevarande slag. Man synes icke böra ställa mindre anspråk på den legislativa proceduren när det gäller transportansvaret för postförsändelser än när fråga är om ansvarighet för transporter i allmänhet. Och i fråga om sådana transporter torde det vara otvivelaktigt, att en författningsmässig reglering måste ske i den ordning som stadgas i 87 § regeringsformen. — — — — —

Utredningen har till förmån för sin ståndpunkt såsom en parallell åberopat järnvägstrafikstadgan av år 1925, vilken utfärdats av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande, ehuru den reglerar järnvägarnas skadeståndsansvar. Denna jämförelse synes endast visa, att även järnvägstrafikstadgan har tillkommit i en författningsmässigt inadekvat form.

B. De särskilda bestämmelserna i förslaget

Rubriken

Enligt rubriken till 1934 års förordning gäller denna postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran. I arbetsgruppens förslag till ny ansvarighetsförordning har relativsatsen fått utgå. Förordningen reglerar jämväl ansvaret för medel som inestår på postgirokonto. Arbetsgruppen påpekar att rubriken till 1934 års förordning är missvisande även i så måtto att medel som postverket mottar i sin betalningsförmedlande verksamhet inte avses skola bli föremål för postbefordran i egentlig mening. Det är här fråga om betalningsuppdrag, och postverkets ansvar för medlen är ett redovisningsansvar.

1 §. Förordningens tillämpningsområde

Gällande rätt

I 1 § 1 mom. 1934 års förordning uppräknas — jämte inkasseringshandlingar — samtliga de försändelser och medel för vilka postverket enligt förordningen är ansvarigt, nämligen assurerade och rekommenderade försändelser, oassurerade paket, postförskotts-försändelser samt postanvisnings-, postgiro-, postförskotts- och inkasseringsmedel. Vidare föreskrivs, att ansvarigheten gäller så länge försändelse, handling eller medel står under postverkets vård.

I 1 § 5 mom. anges att förordningens bestämmelser gäller endast inrikes försändelser.

Promemorian

Den i 1 § 1 mom. 1934 års förordning intagna uppräknningen av alla de slag av försändelser och medel som ansvaret omfattar har i förslaget ersatts med generella bestämmelser, enligt vilka ansvarigheten knutits till dels försändelser som mottagits till postbefordran och dels medel som omhänderhas i postverkets betalningsförmedlande verksamhet. Genom det använda uttryckssättet har arbetsgruppen velat understryka, att ansvarighetsförordningen är avsedd att uttömmande reglera postverkets ansvar för sådana försändelser och medel. Eftersom postverkets ansvar för inkasseringshandlingar enligt 7 § i förslaget (6 § 1934 års förordning) formellt inte kan inordnas under bestämmelser om ansvar för försändelser eller medel, har dessa handlingar särskilt nämnts i 1 §.

Av hänvisningen i 1 mom. till 3—7 §§ framgår, att ansvaret för försändelser avses skola gälla alla slag av försändelser utom vanliga brev försändelser. Detta överensstämmer med vad som nu gäller. I fråga om medel innebär förslaget den ändringen att förordningens tillämpningsområde utsträcks till de nya rörelsegrenar i den betalningsförmedlande verksamheten som tillkommit efter införandet av 1934 års förordning, nämligen utbetalning av pensioner och allmänna barnbidrag med pensions- resp. barnbidragsanvisningar, uppbörd av skatt med skatteanvisningar samt återbetalning av överskjutande preliminär skatt med återbetalningskort. Som skäl för att arbetsgruppen valt att ge bestämmelsen i 1 mom. generell utformning anförs tendensen att tillägga postverket allt fler uppgifter på det betalningsförmedlande området.

Genom att i fråga om medel ansvarigheten anges omfatta sådana som omhänderhas i postverkets betalningsförmedlande verksamhet har från förordningens tillämpningsområde uteslutits den del av postbankens verksamhet som — även om den kan sägas i viss mån avse penningförmedling — likväl inte syftar till betalningsförmedling i egentlig mening, nämligen sparbanksrörelsen. Erinran om detta förhållande har för tydlighets skull gjorts i 1 § 1 mom. andra stycket. Ansvarigheten i sistnämnda rörelse regleras av andra författningar, främst postsparbanksförordningen och skuldebrevslagen.

Även annan av postverket bedriven verksamhet faller utanför förslaget, exempelvis postdiligenstrafiken, postverkets adressservice och statens intressekontors förmedling av periodiska betalningar för enskilda personer. Enligt arbetsgruppens mening bör ansvaret för dessa verksamhetsgrenar, som ej omfattas av 1934 års förordning, inte heller i fortsättningen regleras i den särskilda ansvarighetsförordningen.

Stadgandet i 2 mom., att postverkets ansvarighet gäller så länge försändelse, handling eller medel står under postverkets vård, överensstämmer med motsvarande stadgande i 1934 års förordning.

I promemorian påpekas att 1934 års förordning i 7 § innehåller en specialbestämmelse om tidpunkten för ansvarighetens upphörande i fråga om mot-

tagna medel. Denna bestämmelse saknar motsvarighet i förslaget och till motivering för uteslutningen anføres, att bestämmelsen synes innebära endast en tillämpning av den allmänna regeln i förslagets 1 § 2 mom.

Med hänsyn till de skiftande omständigheterna vid försändelsers och medels överlämnande i postverkets vård och vid vårdens upphörande har arbetsgruppen ej velat uttala sig om vid vilka tidpunkter ansvarigheten börjar resp. slutar i olika konkreta fall. Rent allmänt framhålls emellertid att ansvarigheten inträder då försändelse eller medel i vederbörlig ordning inlämnats resp. inbetalats till postverket och upphör då de i sådan ordning utlämnats resp. utkvitterats. En annan sak är att ersättningsskyldigheten inte upphör automatiskt i och med att t. ex. en försändelse i vederbörlig ordning utlämnats utan anmärkning från adressatens sida. Skulle vid en senare tidpunkt anmärkning framföras, åligger det dock adressaten att styrka att skadan inträffat medan försändelsen stod under postverkets vård.

Arbetsgruppen säger sig i detta sammanhang ha övervägt att i likhet med vad som gäller enligt järnvägstrafikstadgan den 12 juni 1925 (nr 348) föreslå bestämmelser om en tidsfrist efter försändelses utlämnande, inom vilken anmärkning senast skall framföras för att kunna vinna beaktande. Bl. a. av serviceskäl har gruppen emellertid avstått från att föreslå en sådan regel.

I promemorian påpekas vidare, att det redan av allmänna avtalsrättsliga grundsatser torde följa, att postverket när det tar emot medel av en kund för att för dennes räkning verkställa ett betalningsuppdrag i princip blir ansvarigt för att uppdraget blir riktigt utfört och inte äger till befrielse från sin redovisningsskyldighet för medlen återopa utbetalning till obehörig person. Bestämmelserna om postverkets principiella ansvarighet för medel kan därför snarast betraktas som en erinran om vad som även utan särskilt stadgande skulle gälla.

I detta sammanhang berörs även en bestämmelse i 101 § 1 mom. allmänna poststadgan. Där föreskrivs att adresspostanstalten, sedan postanvisning eller utbetalningskort utlämnats, skall söka hindra utbetalning till adressaten om avsändaren framställer begäran därom men att postverket ej ikläder sig något ansvar för den händelse utbetalning likväl skulle äga rum. En sådan utbetalning måste enligt arbetsgruppens mening anses innefatta behörig redovisning. Någon specialbestämmelse i ansvarighetsförordningen om ansvarsbefrielse för postverket i sådant fall synes därför inte krävas. Bestämmelsen kan lämpligen stå kvar i poststadgan.

I 1 § 3 mom. föreslås en bestämmelse, enligt vilken förordningens tillämpningsområde i likhet med vad som gäller enligt 1934 års förordning begränsas till den inrikes rörelsen. I andra och tredje styckena föreslås emellertid två undantag från denna huvudregel.

Bestämmelsen i andra stycket innebär, att samma regler som för inrikes försändelser skall kunna tillämpas, när en försändelse till utlandet gått förklarad eller skadats eller dess innehåll helt eller delvis förkommit och detta

bevisligen skett inom riket. Bestämmelsen, som motsvarar ett stadgande i den danska postlagen, har motiverats med serviceskäl. Däremot anses någon motsvarande regel för försändelser som ankommer hit från utlandet knappast påkallad. Arbetsgruppen beräknar att den föreslagna bestämmelsen skall medföra en kostnadsökning för postverket av ungefär 2 000 kr. årligen. Beträffande tredje stycket må hänvisas till framställningen vid 14 §.

Yttrandena

Den i 1 § 3 mom. föreslagna regeln att ersättning beträffande försändelser till utlandet under vissa förhållanden skall kunna utgå efter inrikes regler behandlas i *riksrevisionsverkets* yttrande. Verket ifrågasätter om inte den nu gällande ordningen med enhetliga ersättningsbestämmelser för alla till utlandet ställda försändelser från rationell synpunkt är att föredra framför den föreslagna differentieringen. Den relativt ringa service- och good will-vinst det här är fråga om synes inte kunna uppväga de olägenheter av praktisk art som ett genomförande av förslaget skulle kunna medföra. Verket anser att det är en fördel för kunderna att i förväg kunna bedöma efter vilka bestämmelser — inrikes eller internationella — en eventuell ersättning kommer att utgå.

2 §. Friskrivningsklausuler

Gällande rätt

Enligt 1 § 2 mom. 1934 års förordning är postverket fritaget från allt ansvar,

när förlust eller skada förorsakats genom avsändarens fel eller försumelse eller är en följd av försändelsens egen beskaffenhet;

när fråga är om vara, vilkens befordran med post är förbjuden;

när försändelse, som jämlikt därå befintlig anteckning varit avsedd att befordras under assurans eller rekommendation eller såsom postförskott, avlämnats till postbefordran i annan ordning än som för försändelse av ifrågasvarande slag är föreskriven och på grund därav inte blivit behandlad i överensstämmelse med nämnda anteckning; samt

när ersättningsanspråk inte framställts inom därför stadgad tid.

Ytterligare ett fall där postverket är fritaget från allt ansvar upptas i 1 § 3 mom. andra stycket, nämligen när förlust eller skada förorsakats av försening. I detta fall har poststyrelsen emellertid tillagts viss befogenhet att efter fritt skön utbetala ersättning såväl för direkt skada som för särskilda genom försening förorsakade kostnader.

Enligt 1 § 3 mom. första stycket är postverket slutligen fritaget från ansvar i fråga om vissa typer av skada, nämligen indirekt skada och utebliven vinst.

Vid sidan av friskrivningsklausulerna i 1934 års förordning förekommer

vissa bestämmelser om ansvarsbegränsning i postgiroförordningen, allmänna poststadgan och förordningen om postbehandling under beredskapstillstånd och krig.

Promemorian

Inledningsvis anför arbetsgruppen följande.

Huvudparten av friskrivningsklausulerna i 1934 års förordning synes lämpligen kunna i oförändrat skick överflyttas till en ny ansvarighetsförordning. Under 2 § 1 mom. c)—f) i förslaget har sålunda upptagits bestämmelserna om ansvarsfrihet, när förlust eller skada är en följd av försändelsens egen beskaffenhet, när fråga är om vara vars befordran med post är förbjuden, när förlust eller skada orsakats av försening samt när ersättningsanspråk inte framställts inom därför stadgad tid. Vidare har till 2 § 3 mom. överförts bestämmelsen om att postverket inte ansvarar för indirekt skada eller utebliven vinst. Den tredje friskrivningsklausulen i den nuvarande ansvarighetsförordningens 1 § 2 mom., vilken avser vissa försummelser av avsändaren i fråga om avlämnande till postbefordran av ass, rek eller postförskott, har däremot inte ansetts behöva medtas i en ny förordning. De fall som där behandlas omfattas uppenbarligen av den i samma moment intagna generella friskrivningen för avsändarens fel eller försummelse.

I anslutning till sistnämnda friskrivningsklausul gör arbetsgruppen vissa allmänna uttalanden. Det ansvar som åvilar postverket för omhändertagda försändelser och medel innebär bl. a., påpekar gruppen, att postverket i princip svarar för förlust eller skada som kan uppstå till följd av att försändelsen eller medlen utlämnas till obehörig. Om postverket gör gällande att förlusten eller skadan orsakats av avsändarens fel eller försummelse, åligger det postverket att styrka ett sådant påstående. Detta gäller även för det fall att en obehörig person fått ut försändelse eller medel med stöd av förfalskad handling. Av allmänna civilrättsliga regler följer nämligen, att en prestation t. ex. på grund av falsk utbetalningsorder eller mot falskt kvitto inte befriar gäldenären från hans prestationsskyldighet. Att förfalskningsåtgärden företagits av någon hos borgenären anställd förändrar i princip inte rättsläget. Postverket måste även i detta fall för att undgå ersättningsskyldighet visa, att avsändaren — eller eventuellt annan postverkets motpart i ersättningsfrågan — genom egen oaktsamhet vållat den skada som uppkommit genom det brottsliga förfarandet.

Arbetsgruppen framhåller, att även om motparten visas ha varit vållande postverket enligt gällande rätt kan bli helt eller delvis ersättningsskyldigt för den uppkomna skadan på grund av att fel eller försummelse förekommit jämväl från postpersonalens sida: en förfalskning har varit så klumpigt utförd att den med normal uppmärksamhet bort upptäckas, utlämnandet av försändelse eller medel har skett i strid mot gällande föreskrifter och detta förhållande har medverkat till skadan, etc.

Postverket har under senare år åsamkats betydande förluster genom bedrägeribrott föröväde medelst *förfalskning* — helförfalskning av utbetalningshandlingar, ändring av belopp eller andra uppgifter i äkta sådana handlingar samt förfalskning av kvitton eller legitimationshandlingar — och arbetsgruppen har med hänsyn härtill ansett sig böra överväga, om postverkets ansvarighet bör begränsas utöver vad som gäller enligt 1934 års förordning. Förlusterna är av sådan storlek att åtgärder i förlustbegränsande syfte enligt arbetsgruppens mening framstår som påkallade.

En teoretisk möjlighet att minska postverkets förluster på grund av förfalskningar skulle vara att införa en regel om absolut ansvarsfrihet för postverket i dylika fall. Detta skulle innebära ett avsteg från den allmänt omfattade civilrättsliga principen att betalning mot förfalskad handling inte befriar från prestationsskyldighet. Tillräckliga skäl för att införa en sådan ordning föreligger inte enligt arbetsgruppens mening. Bl. a. påpekas, att någon egentlig preventiv verkan inte skulle erhållas, eftersom kunderna i flertalet fall torde sakna möjlighet att påverka utvecklingen. Ett annat sätt att begränsa postverkets ansvarighet, som arbetsgruppen emellertid ej heller velat förorda, skulle vara att på kunden flytta över bevisskyldigheten för att vållande till förlusten eller skadan inte ligger honom till last.

Enligt förslaget till ny ansvarighetsförordning skall alltså — vid sidan av de speciella friskrivningsklausulerna i 2 § 1 mom. c)—f) — såsom huvudregel fortfarande gälla, att postverket är fritaget från ansvar när förlust eller skada orsakats genom motpartens fel eller försummelse samt postverket förmår styrka detta förhållande /2 § 1 mom. a) och b)/. Arbetsgruppen uttalar att man måste söka begränsa postverkets förluster till följd av bedrägeri medelst förfalskning i huvudsak genom åtgärder av annat slag än införande av ytterligare friskrivningsklausuler, såsom genom skärpning av säkerhetsföreskrifter o. d. Hur långt man därvid bör gå blir bl. a. en ekonomisk fråga, där fördelen av en minskad risk för förlust genom brott får vägas mot nackdelarna av ökade administrationskostnader och försämrad kundservice.

Arbetsgruppen har dock funnit sig böra ställa upp ett undantag — om än av tämligen begränsad räckvidd — från huvudregeln att ansvarsfrihet för postverket inträder endast vid styrkt vållande på motpartens sida. Detta undantag avser förluster till följd av obehöriga förfaranden med vissa postgiroblanketter, nämligen blanketter till utbetalningskort och gireringskort samt kuponger för girering med inbetalningskort. När förlust av medel orsakats genom brottsligt förfarande med sådan blankett av någon hos kontoinnehavaren anställd person, föreslås absolut ansvarsbefrielse för postverket. Rörande de allmänna överväganden som ligger till grund för detta ställningstagande anförts i promemorian följande.

Dessa blanketter utlämnas från postverket endast mot kvitto, och såväl jämlikt åtagande vid öppnande av postgirokonto som enligt föreskrifter i allmänna poststadgan har kontoinnehavaren en särskild vårdnadsplikt med

avseende på dem. Detta sammanhänger med att själva blanketten i och för sig bidrar till att skapa tillit till att en äkta handling föreligger. Om sådana blanketter förkommer eller missbrukas, innan kontoinnehavarens skyldighet att ha vård om dem upphört, och postverket till följd härav förleds att utbetala postgiromedel till obehörig person, beror förhållandet säkerligen i de flesta fall på att kontoinnehavaren ej iakttagit all den aktsamhet som betingats av vårdnadsplikten och att således i verkligheten vållande till uppkommen skada ligger kontoinnehavaren till last, ehuru postverket kanske inte förmår styrka detta. I motsats till vad som i allmänhet torde gälla beträffande kvittensförfalskningarna och förfalskningarna av övriga utbetalningshandlingar har kunden i fråga om här avsedda blanketter möjlighet att genom egna åtgärder till tryggnad av blanketternas förvaring och kontroll av deras användning i väsentlig grad hindra uppkomsten av förluster. Postverkets möjlighet att upptäcka att kontoinnehavarens namnteckning förfalskats är däremot i praktiken i dessa fall ytterst ringa. Regelmässigt är nämligen vid blankettmissbruk namnteckningen skickligt efterbildad och kompletteras ofta med äkta firmastämpel. Att i överensstämmelse med vad som torde gälla i Danmark, Finland och Norge generellt låta kontoinnehavaren oberoende av eget vållande stå ansvar för förluster till följd av obehöriga förfaranden med här ifrågavarande blanketter synes i och för sig inte kunna betraktas såsom oskäligt betungande för kontoinnehavaren och torde ej heller i övrigt möta samma betänkligheter som ett införande av absolut ansvarsbefrielse för postverket i andra fall. Ett överflyttande på kontoinnehavaren av ansvaret för förluster borde här kunna få en ej obetydlig brottsförebyggande effekt.

Arbetsgruppen påpekar, att gällande ansvarighetsförordning ej innehåller någon särskild friskrivningsklausul för fall av *force majeure*. Enligt gruppens mening erfordras ej heller fortsättningsvis någon sådan klausul. Vad gäller den betalningsförmedlande verksamheten lär det inte kunna komma i fråga att låta ens »händelse av högre hand» upphäva postverkets redovisningsansvar. Inom detta område skulle därför en *force majeure*-klausul få betydelse endast för fall av försenat utförande av betalningsuppdrag. För dylika fall finns emellertid en särskild friskrivningsklausul, vilken även delvis täcker området för en *force majeure*-klausul i fråga om försändelser. Behovet av en dylik klausul begränsas vidare genom reglerna om maximering av ersättningsbeloppen och de i 16 § intagna särskilda bestämmelserna om skada till följd av krigshändelser.

Arbetsgruppen övergår härafter till att närmare behandla de föreslagna bestämmelserna i 2 §.

Beträffande stadgandet i 2 § 1 mom. a) påpekas att i gällande ansvarighetsförordning endast avsändarens vållande angetts som grund för ansvarsbefrielse. I rättspraxis har emellertid för de fall då adressat eller kon-

toinnehavare ansetts behörig att föra ersättningstalan jämväl dennes vållande tillmätts betydelse. I anslutning till ett yttrande av högsta domstolen i rättsfallet NJA 1957 s. 657 diskuterar arbetsgruppen, om ansvarsbefrielsen borde anknytas till fel eller försummelse hos den som är postverkets motpart i ersättningsfrågan. En sådan regel skulle emellertid enligt gruppens mening innebära, att ansvarsfriheten blev något för begränsad. Det synes nämligen rimligt att postverket — oavsett vem som är dess motpart i själva ersättningsfrågan — alltid skall kunna till sitt fredande få åberopa vållande av verkets motpart i det rättsförhållande som uppkommer, då verket mottar ett befodrings- eller betalningsuppdrag eller då ett postgirokonto öppnas, dvs. avsändaren eller kontoinnehavaren. Vad beträffar vållande från adressatens sida synes det arbetsgruppen inte obilligt att detta tillmätts betydelse för avsändarens rätt att få ersättning. Det torde f. ö. förekomma situationer, där redan enligt allmänna rättsregler en adressats vållande får betydelse för en avsändares ersättningstalan. Med hänsyn till det anförda har den ändringen i förhållande till 1934 års förordning föreslagits, att vållande av adressat jämställs med vållande av avsändare. Beträffande kontoinnehavare påpekas, att denne visserligen i allmänhet är avsändare eller adressat men att förlust av postgiromedel kan orsakas genom fel eller försummelse av kontoinnehavaren även i andra fall, t. ex. i samband med blankettmissbruk. Med anledning härav har en särskild bestämmelse om vållande av kontoinnehavare upptagits i 2 § 1 mom. b).

Med termen blankettmissbruk avses i promemorian såväl det fall att blankett »förkommer», t. ex. genom tillgrepp, och därefter av obehörig person ifylls med en falsk utbetalningsorder som det fall att blankett eljest »missbrukas» genom att en person, som med kontoinnehavarens tillåtelse fått blankett i sin besittning, använder blanketten för obehörigt uttag från kontot.

I motiveringen till den föreslagna regeln i 2 § 2 mom. berör arbetsgruppen den bestämmelse i 130 § 1 mom. sista stycket allmänna poststadgan, enligt vilken postverket ej ansvarar för förlust som kan tillskyndas kontoinnehavare genom att blankett till postgiroutbetalningskort förkommer eller missbrukas. Denna bestämmelse innefattar enligt uttalande av högsta domstolen i rättsfallet NJA 1957 s. 657 allenast ett uttryck för regeln, att postverket är fritaget från redovisningsansvar gentemot kontoinnehavaren, när förlusten orsakats av fel eller försummelse å dennes sida. Bestämmelsen innebär således inte — vilket postverket tidigare gjort gällande — att verkets ansvarighet begränsas utöver vad som framgår av ansvarighetsförordningen. Ytterligare redogör arbetsgruppen för de villkor som gäller i bankernas checkrörelse och som bl. a. innebär att räkningshavare svarar gentemot banken för skada som förorsakas av någon hos honom anställd person genom försummelse i fråga om blanketts förvaring eller genom brottsligt förfarande med blankett.

I anslutning till vad sålunda anförts framhåller arbetsgruppen, att det visserligen i och för sig kan finnas skäl att — för den händelse postverket ej åsidosatt rimlig aktsamhet — låta kontoinnehavaren få oberoende av eget vållande svara för förlust till följd av blankettmissbruk. En sådan ordning torde gälla i våra grannländer. Emellertid har gruppen funnit sig inte böra föreslå en så långt gående regel utan begränsat sig till en bestämmelse om strikt ansvar för brottsligt förfarande av anställd.

Gruppen konstaterar att den praxis som postverket tidigare med stöd av 130 § allmänna poststadgan tillämpat i fråga om ansvaret vid blankettmissbruk varit utformad i anslutning till de i checkrörelsen gällande villkoren. Genom den nu föreslagna regeln uppnås enligt gruppens mening ånyo god överensstämmelse mellan postgiörörelsen och checkrörelsen.

Med hänsyn till det rättsförhållande som i här avsedda fall till följd av anställningsavtalet består mellan kontoinnehavaren och förfalskaren kan det enligt arbetsgruppens mening för ett allmänt betraktelsesätt förefalla mer naturligt än eljest att kontoinnehavaren får framför postverket bära följderna av förfalskningen. Vidare är det i praktiken i dessa fall ofta svårt för postverket att fullgöra den bevisskyldighet i fråga om kontoinnehavarens vållande som enligt gällande regler åvilar verket.

Om sistnämnda spörsmål anføres i promemorian.

Eftersom enligt sakens natur förvaringen av blanketterna aldrig kan göras hundra procentigt säker, innebär en anställds tillgrepp av en blankett ej i och för sig ett indicium för att förvaringsplikten åsidosatts. Ej heller kan det vid anställds missbruk av blankett som han fått om händer anses i och för sig vårdslöst av kontoinnehavaren att låta den anställda ta befattning med blanketten. För att friskrivningsklausulen avseende motpartens vållande skall bli tillämplig erfordras således, att postverket styrker förhandenväron av något ytterligare moment som kan anses innefatta oaktsamhet från kontoinnehavarens sida i samband med förvaringen av blanketterna, kontrollen över förbrukningen, valet av medhjälpare eller tillsynen över dessa. Vid fullgörandet av denna bevisskyldighet är postverket emellertid i huvudsak beroende av kontoinnehavaren själv eller hans personal då det gäller att skaffa fram nödigt bevismaterial. Även om vid en polisundersökning för kontoinnehavaren graverande uppgifter om förhållandena på arbetsplatsen eller om hur den aktuella blanketten kommit i den anställdes händer framkommit, kan dock efter den slutliga bevisupptagningen inför domstolen tvekan råda om vad som skall anses vara bevisat — gärningsmannens och kontoinnehavarens uppgifter går kanske stick i stäv — och postverket får betala förlusten. Bevissvårigheterna för postverket illustreras bl. a. av rättsfallet NJA 1963 s. 34 samt av det i NJA 1963 not C 930 anmärkta målet mellan ett aktiebolag och poststyrelsen angående skadestånd på grund av oriktig utbetalning av postgiromedel.

Arbetsgruppen påpekar att tolkningssvårigheter kan föranledas av att begreppet anställd ej är entydigt. Vid bedömningen av om någon skall anses som anställd hos kontoinnehavaren bör enligt gruppens mening större vikt fästas vid hur avtalsförhållandet faktiskt gestaltat sig än vid formella kri-

terier. Har kontoinnehavaren någorlunda stadigvarande anlitat en person för utförande av arbetsuppgifter på sådant sätt och i sådan omfattning, att denne för ett naturligt betraktelsesätt framstår som tillhörande kontoinnehavarens personal, synes stadgandet böra vara tillämpligt även om personen i fråga från andra synpunkter är att betrakta som uppdragstagare.

Med tanke på att situationer kan uppkomma, där en strikt tillämpning av friskrivningsklausulen i 2 § 2 mom. skulle framstå som obillig, har i förslaget intagits en särskild bestämmelse om att strikt ansvar inte skall gälla i sådana fall. Arbetsgruppen understryker att ej heller friskrivningsklausulen i förevarande moment åsyftar att frita postverket från ersättningsskyldighet som eljest skolat åvila verket i sådana fall då fel eller försummelse från postfunktionärs sida medverkat till förlusten.

I anslutning till de föreslagna bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) och b) samt 2 mom. framhåller arbetsgruppen, att en regel om ansvarsbefrielse för postverket vid vållande på motpartens sida kräver en närmare precisering bl. a. så till vida som det måste fastställas vari motpartens fel eller försummelse kan bestå. Frågan huruvida vållande ligger en avsändare, en kontoinnehavare eller en adressat till last måste avgöras med hänsyn såväl till allmänna inom samhället godtagna aktsamhetsnormer som till vederbörandes skyldighet att följa de särskilda föreskrifter som gäller för nyttjandet av postverkets tjänster för befordran eller betalningsförmedling: föreskrifter om försändelses inslagning och tillåtna innehåll, om postgiroblanketts förvaring, om kontroll av kontoutdrag m. m. Dylika föreskrifter lämnas, såvitt nu är av intresse, i allmänna poststadgan — för kontoinnehavarens del bl. a. i 126, 130 och 132 §§. Dessa bestämmelser påverkar alltså indirekt postverkets ansvarighet. Mot bakgrund av arbetsgruppens inledningsvis gjorda uttalande att samtliga bestämmelser om postverkets ansvarighet bör samlas i en författning diskuterar gruppen, om de från ansvarssynpunkt viktigaste bland dessa föreskrifter — jämte eventuellt nya bestämmelser av liknande karaktär — borde upptas i ansvarighetsförordningen. Härigenom skulle åt sådana föreskrifter ges större tyngd samtidigt som det tydligare skulle utmärkas, att postverket är fritaget från ansvar för förlust eller skada orsakad av att dessa föreskrifter inte följts. Arbetsgruppen kommer dock till det resultatet att det varken är lämpligt eller påkallat att belasta ansvarighetsförordningen med detaljföreskrifter av sådant slag.

Stadgandet i förslagets 2 § 3 mom. att postverket ej ansvarar för indirekt skada eller utebliven vinst har oförändrat överflyttats från 1934 års förordning. En utsträckning av postverkets ansvarighet till sådana skador skulle enligt arbetsgruppens mening medföra svåröverskådliga och säkerligen vittgående ekonomiska konsekvenser, som måste kompenseras genom kraftiga avgiftshöjningar, något som ej torde vara förenligt med allmänhetens och näringslivets intressen. Arbetsgruppen framhåller att de avtalsvillkor som brukar uppställas inom industri och handel i allmänhet innehåller friskriv-

ningsklausuler avseende de typer av skada som här diskuteras. Det synes inte vara anledning att i detta hänseende föreskriva strängare villkor för postverkets del än vad som anses skäligt för privata företag.

Arbetsgruppen upplyser att enligt den praxis som numera tillämpas av poststyrelsen för förkommet gods som sänts i handelssyfte liksom för skadat dylikt gods som ej kan repareras ersättning utbetalas med det belopp som adressaten enligt faktura e. d. skolat erlägga till avsändaren för det förkomna eller skadade godset. Enligt arbetsgruppens mening föreligger ej anledning att frånga styrelsens nuvarande praxis. I begreppet »utebliven vinst» bör således ej inläggas den betydelsen att normal, av avsändaren kalkylerad handelsvinst inte skall kunna ersättas.

I detta sammanhang uppehåller sig arbetsgruppen även vid en fråga som bl. a. varit föremål för interpellation vid 1960 års riksdag. Det har vid några tillfällen inträffat att förseningar av försändelser innehållande tävlingskuponger till s. k. V 5-spel medfört att spelare gått miste om i vissa fall avsevärda vinster. Av friskrivningsklausulen i förslagets 2 § 3 mom. följer, att någon rätt till ersättning härför ej föreligger. Arbetsgruppen påpekar i detta sammanhang att en V 5-spelares läge inte skulle förbättras i nämnvärd mån om ersättningsrätt infördes, bl. a. eftersom ersättningen i fråga om vanliga paket är maximerad till ett jämförelsevis lågt belopp och assurans i regel ej medges till högre belopp än vad som motsvarar allmänna handelsvärdet av försändelsens innehåll samt något sådant värde på försändelser av ifrågavarande slag inte torde kunna fastställas vid avsändningstillfället.

Yttrandena

Hovrätten för Västra Sverige anmärker, att det kan ifrågasättas om den i 2 § 1 mom. a) och b) föreslagna utvidgade ansvarsfriheten för postverket vid vållande från adressats eller kontoinnehavares sida står i överensstämmelse med eljest gällande grundsatser på frakträttens område. Frågan bör enligt hovrättens mening ytterligare övervägas. Däremot är den snäva behandlingen av dröjsmålsskador helt i överensstämmelse med transporträttens allmänna inriktning.

Justitiekanslersämbetet påpekar, att postverket enligt 2 § 1 mom. a) och b) i förslaget skall vara fritaget från allt ansvar, när förlust eller skada orsakats genom avsändarens, adressatens eller kontoinnehavarens fel eller försummelse, men att det av vissa motivuttalanden framgår, att postverket även då vållande hos någon av dessa personer föreligger kan bli helt eller delvis ersättningsskyldigt för skadan eller förlusten på grund av att fel eller försummelse ligger också postverket till last. Ämbetet ifrågasätter om inte denna princip — som anses sakligt riktig — bör komma till klarare uttryck i författningstexten.

Skånes handelskammare delar i princip arbetsgruppens uppfattning att frågan om postverkets ansvarighet måste ses mot bakgrund av befodrings-

kostnaderna och att vissa delvis betydande begränsningar i det stora flertalet kunders intresse måste göras för att avgifterna skall hållas på en rimlig nivå. Speciellt med hänsyn till postverkets författningsskyddade eller faktiska monopolställning ställer sig handelskammaren emellertid tveksam till att kunden inte skall vara berättigad till ersättning ens för direkt skada vid avsevärd försening av försändelse eller uppdrag i sådana fall, då förseningen uppkommer på grund av grov vårdslöshet eller genom uppsåt av anställda inom postverket. Visserligen torde dylik friskrivning ofta förekomma inom den enskilda transportsektorn, men ersättning torde likväl i stor omfattning utbetalas av good will- och konkurrenshänsyn. Eftersom postverket kanske inte i samma utsträckning beaktar dylika hänsyn vid prövning av ersättningsfrågor kan det enligt handelskammarens mening ifrågasättas, om inte kunden borde ha uttrycklig rätt till ersättning för direkt skada i här berörda fall.

Den i 2 § 2 mom. föreslagna bestämmelsen har föranlett uttalanden från flera håll.

Bestämmelsen tillstyrks av bl. a. *justitiekanslersämbetet* och *kommerskollegium*. Kollegium säger sig förutsätta att postverket, i fall försummelse ligger verket till last, kommer att med stöd av 14 § skäligen gottgöra kontoinnehavaren.

Grossistförbundet, *industriförbundet* och *köpmannaförbundet* förklarar i sitt gemensamma yttrande att de ej vill motsätta sig den föreslagna regeln, under förutsättning att den kommer att tillämpas liberalt i enlighet med den praxis som utbildats inom bankerna vid tillämpningen av motsvarande friskrivningsklausul. Ett liknande uttalande görs av *Skånes handelskammare*. *Stockholms handelskammare* förklarar sig hysa viss tvekan rörande lämpligheten av att på föreslaget sätt på kontoinnehavaren övervältra ansvaret för anställds brottsliga förfarande med avseende på postgiroblanketter men stannar för samma ståndpunkt som de tre nyssnämnda organisationerna och *Skånes handelskammare*.

Bestämmelsen avstyrks av *bankinspektionen*. Inspektionen påpekar att både postgirot och checkrörelsen expanderat kraftigt och fått allt vidare spridning. Detta har naturligen lett till att förlusterna på grund av brottslig verksamhet och oriktiga förfaranden av kunder ökat i en omfattning som kan anses oroväckande. Denna utveckling bör enligt inspektionens mening dock inte få medföra, att penninginrättningarna på kunderna avlastar sig ansvar för omhändertagda medel. För uppnående av det åsyftade resultatet, nämligen större aktsamhet från kundens sida och samtidigt en brottsförebyggande effekt, bör i första hand andra vägar prövas. Ökad informationsverksamhet och rådgivning åt företagen när det gäller utformningen av deras interna säkerhetsföreskrifter samt skärpt vaksamhet över huvud taget bör kunna medverka till en minskning av antalet för-

luster. Förluster som här avses och som med tillämpning av gällande rätt kan komma att drabba penninginrättningarna bör dessa kunna kompensera sig för på liknande sätt som för andra kostnader. Ett dylikt betraktelsesätt torde ha fog för sig också från den synpunkten att såväl postgiro- som checkrörelsen håller på att spridas till nya kundgrupper, vilkas förmåga att bära den lidna förlusten ofta är starkt begränsad. Inspektionen förklarar sig beredd att, om den föreslagna bestämmelsen utesluts ur ansvarighetsförordningen, verka för att överensstämmelse på denna punkt uppnås mellan bankernas och postverkets bestämmelser.

Vad angår den närmare utformningen av 2 § 2 mom. har *justitiekanslers-ämbetet* ifrågasatt om inte det där använda begreppet »anställd» är alltför snävt. Med detta uttryck kommer åtskilliga fall, då någon utför arbete för annans räkning under anställningsliknande förhållanden, att falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Med hänsyn till den föreslagna regelns nära beröringspunkter med regler om principalansvar finns enligt ämbetets mening anledning att i detta sammanhang uppmärksamma det förslag till lagstiftning om utomobligatoriskt principalansvar som framlagts av skadeståndskommittén i dess betänkande Skadestånd II (SOU 1964: 31). I den huvudbestämmelse om principalansvar som kommittén föreslår används termen arbetstagare för att beteckna dem för vilka en arbetsgivare i princip skall svara. Ämbetet vill framhålla att en jämförelse mellan kommitténs motivuttalanden om innebörden av begreppet arbetstagare i dess förslag och de uttalanden arbetsgruppen gjort rörande termen anställd i stort sett går i samma riktning. Det förtjänar enligt ämbetets mening övervägas att i förevarande stadgande i ansvarighetsförordningen ersätta »anställd» med »arbetstagare».

Den i 2 § 3 mom. föreslagna bestämmelsen har berörts i yttranden av bl. a. *Östergötlands och Södermanlands handelskammare* samt *Västergötlands och Norra Hallands handelskammare*. Förstnämnda handelskammare anser att ersättningsskyldighet för kostnader (jfr 13 § 3 mom. arbetsgruppens författningsförslag) obligatoriskt bör åvila postverket i samband med att rek, ass eller expressförsändelse försenas eller förkommer, att beloppsgränsen bör höjas till 500 kr. och att inom denna gräns ersättning skall kunna komma i fråga även för indirekt skada eller utebliven vinst. Västergötlands och Norra Hallands handelskammare finner sig i stort sett kunna godta förslaget att postverket inte skall svara för indirekt skada eller utebliven vinst men uttalar att denna princip inte bör få komma till obegränsat uttryck då det gäller ränta på ersättningsbelopp.

3—8 §§. Särskilda bestämmelser beträffande försändelser och inkasseringshandlingar

Gällande rätt

2—6 §§ 1934 års förordning innehåller i fråga om försändelser och inkasseringshandlingar regler om bl. a. ersättningsens storlek och vem som är ersättningsberättigad. Beträffande assurerad försändelse skall ersättningen motsvara verkliga värdet av förlusten eller skadan, dock högst assuransbeloppet. I saknad av utredning om försändelsens värde skall detta anses ha motsvarat nämnda belopp. Härjämte föreskrivs att assuransbeloppet inte får vara angivet högre än verkliga värdet av försändelsens innehåll. För rekommenderad försändelse som gått förlorad skall ersättning utgå med 50 kr. Har innehållet i rekommenderat brev förkommit eller skadats utgår ersättning motsvarande verkliga värdet av förlusten eller skadan, dock högst 50 kr. I saknad av utredning om innehållets värde skall detta anses ha utgjort 50 kr. Även beträffande oassurerat paket skall ersättningen motsvara verkliga värdet av förlusten eller skadan, dock högst 200 kr. Om postförskottsförsändelse utlämnats utan postförskottsbeloppets utkrävande eller mot utkrävande av lägre belopp än det angivna, ersättes det ej utkrävda beloppet. Motsvarande regel gäller då inkasseringshandling utlämnats utan inkassering av hela beloppet. Går inkasseringshandling förlorad, sedan det kuvert i vilket den varit innesluten öppnats, utgår ersättning motsvarande den lidna skadan, dock högst med det belopp som kunnat utgå för den försändelse, vari handlingen varit innesluten. — Ersättningsberättigad är i samtliga fall avsändaren. I fråga om assurerad försändelse och oassurerat paket gäller vidare att avsändaren i vissa fall kan återfå erlagda befodringsavgifter.

Promemorian

2—6 §§ 1934 års förordning motsvaras i huvudsak av 3—7 §§ i förslaget. Frågan om vem som är ersättningsberättigad regleras dock i förslagets 8 §. För försändelser och medel gemensamma bestämmelser om portorestitution upptas härafter i 9 §.

I 3—5 §§, som handlar om ersättning för ass, rek och oassurerat paket, har vissa omformuleringar gjorts i förhållande till gällande bestämmelser. En saklig ändring är att enligt den föreslagna lydelsen av 3—5 §§ även skada på emballage kan ersättas. Sådan skada täcks ej av nuvarande regler. Enligt arbetsgruppen har det i praktiken visat sig föreligga behov av en ändring på denna punkt, eftersom numera ej sällan används bl. a. specialtillverkat emballage med ej obetydligt eget värde.

Arbetsgruppen diskuterar i detta sammanhang efter vilka beräkningsgrunder värdet av förlust eller skada bör fastställas men finner inte anledning att föreslå särskilda bestämmelser härom.

Vad angår 3 § skall enligt nuvarande bestämmelser i saknad av utredning

om assurerad försändelses värde detta anses ha utgjort det på försändelsen angivna assurancesbeloppet. Eftersom denna bestämmelse passar mindre väl för det fall att försändelsen förkommit har texten jämkats. Assurancesbeloppet framgår av inlämningskvitto och postverkets bokföring. Föreskriften i 2 § andra stycket 1934 års förordning att assurancesbeloppet inte får anges högre än verkliga värdet av försändelsens innehåll har inte upptagits i förslaget. Bestämmelsen har i praktiken kommit att betraktas som en ordningsföreskrift att iaktta vid försändelsers avlämnande till postbefordran och har inte ansetts inverka på rätten att utfå ersättning efter det verkliga (lägre) värdet. Arbetsgruppen finner ej anledning att föreslå ändring av denna praxis. Det synes då tillräckligt att föreskriften, så som också f. n. är fallet, finns intagen i allmänna poststadgan.

I 4 § har upptagits gällande bestämmelse om att rek som gått förlorat skall ersättas med 50 kr. Fram till år 1957 utgjorde ersättningsbeloppet 36 kr. Detta hade ursprungligen bestämts i anslutning till det internationella ersättningsbeloppet för rek, 50 guldfrances. Sistnämnda belopp har sedermera genom beslut av världspostkongressen i Paris år 1947 sänkts till 25 guldfrances, vilket motsvarar ungefär 42 kr. Med hänsyn till att ersättningsbeloppet för rek traditionellt nära anknytits till de internationella bestämmelserna anser sig arbetsgruppen, trots den penningvärdesutveckling som ägt rum, ej böra föreslå någon höjning därav. Gruppen påpekar också, att rekommendationsförfarandet inte i första hand avser att tillförsäkra kunderna rätt till skadeersättning utan syftar till att tillgodose deras behov i andra hänseenden. I promemorian uttalas härom.

Oaktat en försändelses innehåll inte har något direkt ekonomiskt värde, kan det för en avsändare vara av vitalt intresse att försändelsen verkligen når sin adressat. Det kan vara fråga om en ansökan, ett anbud, en accept, en besvärsskrivelse, hemliga handlingar e. d., vars framkomst avsändaren vill säkerställa genom att anlita ett mera betryggande försändningssätt än medelst vanlig brevfrösendelse. I många fall föreligger det förhållandet att avsändaren behöver ett kvitto på att försändelsen avlämnats till postbefordran eller vill försäkra sig om att försändelsen utlämnas till adressaten endast mot avgivande av kvitto. Det är för dylika tillfällen som rekommendationsförfarandet är avsett, och det torde också huvudsakligen vara i sådana fall som rekommendation begärs av kunderna. Från sistnämnda synpunkter föreligger inte något behov av en höjning av ersättningsbeloppet.

Med anledning av en diskussion som förts inom CEPT, den västeuropeiska post- och teleorganisationen, och viss praxis som utbildats inom det svenska postverket har arbetsgruppen övervägt, om ersättningsregeln för rek som gått förlorat borde ändras, eventuellt så att ersättning lämnas motsvarande värdet av förlusten, i överensstämmelse med vad som gäller beträffande ass och oassurerat paket, dock högst med 50 kr. En sådan ändring skulle emellertid kunna betraktas som en inskränkning av den rätt som kunderna nu äger. Med hänsyn dels till den karaktär som innehållet i rek vanligen har,

dels ock till det relativt låga ersättningsbeloppet synes det också lämpligast, att kundens värdering av den skada han lidit genom att försändelsen gått förlorad utan diskussion godtas. Arbetsgruppen har därför i avvaktan på en eventuell framtida ändring av de internationella bestämmelserna i förslaget behållit den nuvarande ersättningsregeln.

I förhållande till gällande bestämmelser innebär förslaget — 4 § andra stycket — den ändringen att ersättning skall kunna utgå jämväl för skada på samt förlust helt eller delvis av innehållet i rekommenderad korsbandsförsändelse samt för skada på rekommenderat postkort. Ändringen torde inte ha någon nämnvärd ekonomisk betydelse för postverket men innebär dock en serviceförbättring för kunderna.

I detta sammanhang uppger arbetsgruppen, att ersättning stundom begärts under åberopande av att en rekommenderad filatelistisk försändelse minskat i värde genom det sätt på vilket stämpelavtryck, tjänsteanteckning e. d. anbringats. Enligt arbetsgruppens mening kan någon ersättningsskyldighet för postverket inte uppkomma i sådana fall. Gruppen framhåller att datumstämpling och anbringande av tjänsteanteckningar ingår som nödvändigt led i behandlingen av postförsändelser. Enligt gruppens uppfattning kan det med hänsyn till poströrelsens karaktär av masstrafik inte betraktas som rimligt att postverket skulle anses ersättningsskyldigt, om en normal åtgärd av detta slag från vissa speciella synpunkter kommit att nedsätta en försändelses värde.

Förslagets 5 § innebär i förhållande till gällande rätt den ändringen, att maximiersättningen för oassurerat paket höjs från 200 kr. till 500 kr. Maximibeloppet uppgick ursprungligen till 100 kr. och höjdes till 200 kr. år 1953. I dagens läge motiverar den sedan år 1934 inträffade penningvärdesförändringen en höjning till ca 300 kr. Arbetsgruppen anser det emellertid vara skäl att höja beloppsgränsen ytterligare. Erfarenheten har visat, att kunderna numera i postpaket sänder varor av genomsnittligt högre värde än tidigare. Det är såväl från allmänhetens som från postverkets synpunkt av intresse att ersättningen för oassurerat paket höjs så kraftigt att kunderna saknar anledning att begagna assurans i andra fall än sådana, där tryggheten av paketets befordran till rätt adressat framstår som särskilt viktigt, antingen på grund av innehållets betydande ekonomiska värde eller av sekretessskäl. Om ersättningsbeloppet höjs till 500 kr. torde detta intresse tillgodoses. Den föreslagna höjningen beräknas medföra en årlig kostnadsökning för postverket av ca 50 000 kr., motsvarande 18 % av det belopp som år 1962 utbetalades i skadestånd för oassurerade paket.

6 och 7 §§ i förslaget överensstämmer så gott som helt med 5 § resp. 6 § 2 och 3 mom. i 1934 års förordning. Stadgandet i 6 § 1 mom. nämnda förordning att postverket för ass eller rek innehållande inkasseringshandlingar ansvarar såsom för ass eller rek i allmänhet har inte medtagits i förslaget, eftersom uttrycklig föreskrift i detta hänseende ansetts onödig.

Det kan enligt arbetsgruppens mening inte råda något tvivel om att postverket ansvarar för ass och rek enligt de regler som föreslås i 3 och 4 §§ även då innehållet utgörs av inkasseringshandlingar.

Enligt gällande bestämmelser är det avsändaren som är berättigad att uppbära ersättning för förkomna eller skadade försändelser. Denna regel bibehålls som huvudregel i 8 §. Arbetsgruppen föreslår emellertid, att postverket för vissa fall alternativt får rätt att betala ut ersättningen till adressaten. Detta skall enligt förslaget kunna ske i fråga om ass, rek och oassurerade paket, om adressaten har mottagit försändelsen eller om avsändaren inte kan anträffas.

Arbetsgruppens syfte med den föreslagna regeln, som i huvudsak överensstämmer med vad som sedan länge gäller i Danmark och Norge, har främst varit att möjliggöra en serviceförbättring för kunderna. Arbetsgruppen framhåller att en snabbare och smidigare avveckling än f. n. av många ersättningsfrågor skulle kunna uppnås, om ersättning i vissa fall kunde av lokal postmyndighet utbetalas direkt till adressaten. Detta torde särskilt gälla sådana tillfällen då oassurerat paket skadats. Skada på oassurerat paket är f. ö. den utan jämförelse vanligaste orsaken till att ersättning utbetalas. Bl. a. genom att medge postverket rätt att i vissa fall utbetala ersättning till adressaten har arbetsgruppen velat skapa legala förutsättningar för genomförandet av en sådan ordning för ersättningens utbetalande. Samma syfte tjänar den föreslagna bestämmelsen i 11 § 3 mom. om befogenhet för poststyrelsen att delegera beslutanderätten i ersättningsfrågor.

Vad beträffar frågan om vem som är berättigad att uppbära ersättning för medel som ej blivit i vederbörlig ordning redovisade innehåller 1934 års förordning inte några särskilda bestämmelser. Enligt arbetsgruppens mening är det ej heller i fortsättningen erforderligt eller lämpligt att för detta specialområde söka i författningstext reglera frågan om vem som är att anse som målsägande vid fall av bristande medelsredovisning, utan denna fråga får lösas på grundval av allmänna rättsregler. Helt allmänt kan väl enligt arbetsgruppens mening sägas, att det i normalfallen är den som inbetalat medlen eller som eljest har dispositionsrätten över dem som blir skadeståndsberättigad. Beträffande medel som med inbetalningskort inbetalas till postgirokonto torde postverket ansvara mot inbetalaren till dess medlen i vederbörlig ordning på postgirokontolet bokförts på mottagarens postgirokonto. Från denna tidpunkt torde postverket i stället ansvara gentemot kontoinnehavaren för beloppet. Vid girering synes tidpunkten för uppdragets riktiga bokförande på mottagarens postgirokonto ha motsvarande betydelse med avseende på avsändarens och mottagarens rättigheter.

Yttrandena

Höjning av ersättningsbeloppet för rekommenderad försändelse till 100 kr. förordas under hänvisning till penningvärdesutvecklingen av *hovrätten*

för Västra Sverige och kommerskollegium. Även Sveriges jordbrukskassaförbund samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare ifrågasätter om icke detta belopp borde höjas. Hovrätten anför även, att ett högre maximibelopp vid oassurerade paket än 500 kr. kan vara motiverat. Skånes handelskammare däremot säger sig på de av arbetsgruppen anförda grunderna beredd att acceptera förslaget att ersättning vid förlust av rek trots penningvärdesförsämringen skall utgå med oförändrat belopp.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter om det finns tillräckliga skäl för den föreslagna differentieringen i fråga om rek mellan å ena sidan förlust av försändelse (4 § första stycket) och å andra sidan skada på eller förlust av innehåll i försändelse (4 § andra stycket). För den enskilde måste det, framhåller ämbetet, te sig svårförståeligt att han utan vidare är berättigad till en ersättning av 50 kr., om det visar sig att en av honom avsänd eller till honom adresserad försändelse förkommit, men åtminstone i princip har att styrka omfattningen av den lidna skadan, därest innehållet i försändelsen gått förlorat eller försändelsen skadats. Andra skäl torde inte kunna anföras för den valda lösningen än önskvärdheten att undvika utredningssvårigheter, när det gäller att bestämma skadans omfattning. Detta syfte torde emellertid kunna tillgodoses genom en för alla här avsedda fall enhetlig regel av innebörd, att ersättning skall utgå med 50 kr. såvida inte den lidna skadan visas uppgå till lägre belopp. Bevisbördan i andra styckets fall skulle visserligen härigenom övervältras på postverket, och det är sannolikt att postverkets kostnader för skadeersättningar skulle öka något, eftersom det endast i uppenbara fall torde vara mödan värt att förebringa utredning om skadans omfattning. Å andra sidan skulle, anför ämbetet, med denna lösning öppnas möjlighet för postverket att föra motbevisning i detta hänseende även i första styckets fall. Den föreslagna lösningen skulle enligt ämbetets mening innebära en avsevärd rättsteknisk förenkling, och de ekonomiska följderna lär under alla förhållanden bli obetydliga med hänsyn till att skadefallen inte torde vara frekventa.

Hovrätten för Västra Sverige betecknar som ett betydande framsteg, att man inför regeln att i åtskilliga fall ersättning skall kunna utbetalas direkt till adressaten. Trepartsförhållandet är ett typiskt drag för hela transporträtten, och den i gällande rätt hårda bundenheten till avsändaren såsom den taleberättigade passar enligt hovrättens mening illa härtill och framstår såsom opraktisk.

9 §. Ersättning för postavgifter

Gällande rätt

I 2 och 4 §§ 1934 års förordning stadgas i fråga om ass och oassurerat paket att, då försändelsen eller dess innehåll gått förlorat eller helt och hållet förstörts och med anledning härav ersättning utbetalas till avsändaren, denne dessutom är berättigad att återfå erlagda befodringsavgifter.

Promemorian

Förslaget innebär i flera avseenden förbättringar för postverkets kunder i förhållande till vad som gäller enligt 1934 års förordning. Sålunda är det föreslagna stadgandet tillämpligt också i fråga om rek och i fråga om betalningsuppdrag som ej fullgjorts, och vidare utsträcks rätten till restitution att omfatta ej blott befodringsavgifter utan samtliga slag av postavgifter utom ass- och rekavgifter. Anledningen till att ej även dessa avgifter restitueras är att de i viss mån har karaktären av försäkringspremier.

En förutsättning för att restitution av postavgift skall ske bör i allmänhet vara att framställning härom görs. Däremot synes enligt arbetsgruppen för rätt till restitution inte såsom f. n. böra uppställas det villkoret, att krav på ersättning i övrigt framförs och bifalles. Det bör vara tillräckligt att rätt till skadestånd föreligger. Det inträffar nämligen stundom att en ersättningsberättigad kund inte begär annat än restitution av erlagda avgifter.

Arbetsgruppen säger sig ha övervägt att i enkelhetens intresse helt utelämnat regler om återbetalning av postavgifter med hänsyn till att poststyrelsen äger medge avskrivning, avkortning eller restitution av dylika avgifter enligt 7 § 2 mom. instruktionen den 30 juni 1960 (nr 519) för poststyrelsen med underlydande förvaltningsorgan. Gruppen har emellertid inte velat stanna för en sådan lösning, eftersom det skulle innebära att man ersatte en rätt för allmänheten med en befogenhet för poststyrelsen att skönmässigt besluta i hithörande frågor. Gruppen framhåller att även i andra fall än de i författningstexten angivna skäl kan föreligga att återbetala postavgifter, t. ex. när en försändelses innehåll visserligen inte helt men dock till större delen skadats eller gått förlorat, så att syftet med försändelsen framstår såsom i väsentlig mån förfelat. Det möter emellertid enligt gruppens mening svårigheter att formulera en entydig regel om återbetalning av postavgifter som täcker även tillfällen av denna art, där en i viss mån skönmässig bedömning måste göras. Styrelsen synes därför i stället med stöd av nyssnämnda bestämmelse i sin instruktion böra medge att erlagda postavgifter får återbetalas även i andra fall än de i denna paragraf nämnda, om så finnes skäligt.

Yttrandena

Mot arbetsgruppens förslag har någon erinran ej framförts av remissinstanserna.

10 §. Preskriptionsfrister m. m.*Gällande rätt*

I 8 § 1934 års förordning föreskrivs att ersättningsanspråk skall anmälas skriftligen hos poststyrelsen. Beträffande försändelser och inkasseringshandlingar skall anmälan ske, då försändelses innehåll helt eller delvis

förkommit eller skadats, inom 60 dagar från den dag försändelsen kommit adressaten till handa eller erbjudits honom till uttagande, samt eljest inom ett år från avlämnningen till postbefordran. Ersättningsanspråk beträffande medel skall anmälas, när fråga är om postanvisnings-, postförskotts- eller inkasseringsmedel inom 18 månader från den dag inbetalning till postverket skett och när fråga är om postgiromedel inom två år från den dag inbetalning skett eller uppdrag om girering eller kontant utbetalning bokförts på postgirokonto.

Promemorian

I likhet med vad som nu gäller föreslås i promemorian att ersättningsanspråk skall anmälas skriftligen. Anmälan behöver emellertid enligt förslaget inte nödvändigtvis ske hos poststyrelsen.

Särskilda preskriptionsbestämmelser — sådana fanns i fråga om försändelser redan från början upptagna i 1872 års ansvarighetsförordning och infördes år 1914 också beträffande medel — torde ursprungligen ha motiverats med postverkets arkiveringssvårigheter. Denna motivering äger enligt arbetsgruppens mening fortfarande sin bärkraft, och särskilda preskriptionsregler är därför alltså påkallade. Vid utformningen av dessa bör givetvis postverkets intresse att inte behöva bevara arkivmaterial alltför länge vägas mot kundernas intresse att inte riskera rättsförluster till följd av alltför knapp tillmätta preskriptionsfrister. Vidare synes i största möjliga utsträckning enhetliga preskriptionstider böra bestämmas.

Beträffande försändelser och handlingar föreskrivs i förslagens 10 § 1 mom., att anspråk på ersättning enligt 3, 4 eller 5 §, avseende fall då försändelse förkommit, eller enligt 6 eller 7 § skall skriftligen anmälas hos postverket inom ett år, räknat från den dag då försändelsen avlämnats till postbefordran. I 2 mom. stadgas att anspråk på ersättning enligt 3, 4 eller 5 §, avseende fall då försändelse skadats eller innehållet i försändelse helt eller delvis förkommit, skall anmälas inom två månader, räknat från den dag då försändelsen utlämnats till adressaten eller, om så ej skett, då adressaten eller avsändaren erhållit underrättelse om skadan eller förlusten. Arbetsgruppen framhåller att dessa bestämmelser i huvudsak motsvarar vad som nu gäller. De angivna tiderna har enligt gjorda erfarenheter visat sig väl avvägda.

Beträffande utgångspunkten för preskriptionstidens beräkning, när försändelse ej utlämnats till adressaten, innebär förslaget att tiden skall räknas från den dag då adressaten eller i förekommande fall avsändaren genom postverkets försorg underrättats om skadan eller förlusten. Bestämmelsen torde främst få betydelse för sådana fall där befordringen av försändelsen till följd av det inträffade avbryts. Föreskrift som täcker dessa fall saknas i 1934 års förordning.

Vad beträffar medel som ej blivit i behörig ordning redovisade har arbetsgruppen funnit det önskvärt, att samma preskriptionstid tillämpas för

alla slag av medel som omhänderhas i postverkets betalningsförmedlande verksamhet. Med hänsyn till att den nu gällande preskriptionstiden i fråga om postgiromedel, två år, visat sig lämplig och ej gärna bör förkortas synes en sådan gemensam preskriptionstid inte böra understiga denna tid. Arbetsgruppen räknar med att det skall vara möjligt att bereda plats i tillgängliga arkivutrymmen för det ökade antal handlingar som måste förvaras om preskriptionstiden beträffande medel generellt utsträcks till två år.

Eftersom ansvarighetsförordningen föreslås bli tillämplig även beträffande pensions- och barnbidragsmedel, medel enligt skatteåterbetalningskort och medel som inbetalats med skatteanvisning, kommer den föreslagna preskriptionstiden att gälla även för sådana medel. I brist på särskilda bestämmelser i 1934 års förordning har hittills i fråga om pensions- och barnbidragsmedel de preskriptions- eller förverkandebestämmelser, som finns i de särskilda lagar som reglerar rätten till dessa förmåner, ansetts tillämpliga även beträffande postverkets ansvarighet, medan i övrigt den allmänna tioårspreskriptionen ansetts gälla. Enligt arbetsgruppens mening synes det emellertid principiellt riktigast att de postala preskriptionsfristerna fastställs med hänsyn enbart till de krav som kan ställas på ett företag av postverkets karaktär och de praktiska följder bestämmelserna kan få för posttjänsten. I den mån statliga myndigheter utnyttjar postverket för förmedling av betalningar bör enligt arbetsgruppens mening förhållandet mellan postverket och myndigheterna i ansvarshänseende regleras på samma sätt som postverkets förhållande till andra kunder. Det synes därför ej möta något hinder att det för anspråk mot postverket på ersättning för icke behörigen redovisade statliga medel fastställs en preskriptionstid av två år, även om det för samma slags medel enligt andra författningar gäller delvis andra preskriptionsbestämmelser i fråga om medborgarnas rättigheter gentemot staten. Ansvarighetsförordningen syftar ej heller i övrigt till att påverka det inbördes rättsförhållandet mellan avsändare och adressat.

I detta sammanhang påpekar arbetsgruppen att pensions- och barnbidragsmedel samt medel enligt skatteåterbetalningskort inbetalas till postverket av statlig myndighet och att ersättningsrätten vid bristande redovisning således i allmänhet tillkommer statsverket. Vidare påpekas att inbetalning av skatt i viss utsträckning sker via postgiro samt att återbetalning av överskjutande preliminär skatt i vissa fall sker via postgiro i stället för med återbetalningskort. För dessa betalningar blir, oavsett medlens natur, den för postgiromedel gällande preskriptionstiden tillämplig i förhållandet mellan postverket och vederbörande myndighet.

Kortare preskriptionstid än två år gäller f. n. enligt lagen om allmänna barnbidrag. Där föreskrivs nämligen, att bidrag som ej lyfts före utgången

av året näst efter det, under vilket bidraget förfallit till betalning, skall vara förverkat. Denna bestämmelse har tillkommit på initiativ av poststyrelsen, och arbetsgruppen framhåller att den för postverkets del inte längre är erforderlig sedan särskilda regler för postverkets ansvarighet genomförts.

Enligt förslaget skall preskriptionstiden räknas från utgången av den månad då inbetalning skett eller uppdrag om girering eller kontant utbetalning bokförts, i stället för — såsom nu gäller — från den dag då sådan åtgärd företagits. Den främsta anledningen till denna ändring är att inbetalning till postverket inom de nya rörelsegrenarna sker enligt särskilda regler, som innebär att inbetalningsdatum kan variera och inte framgår av de använda utbetalningshandlingarna, medan däremot inbetalningsmånaderna så gott som alltid torde bli desamma år från år. Det föreslagna beräkningssättet överensstämmer också med det i praktiken tillämpade systemet för utgallring av arkivhandlingar med anledning av preskriptionstidens utgång.

Om återbetalning av befodringsavgifter meddelas i 1934 års förordning föreskrifter i de paragrafer som behandlar postverkets ansvar för ass och oassurerade paket (2 och 4 §§), och rätten att återfå avgifterna är beroende av att skadeersättning utbetalas. Bestämmelser om framställande av anspråk på ersättning för befodringsavgift har därför ej erforderats i 8 § 1934 års förordning. När rätten att återfå postavgifter nu upptagits till reglering i en särskild paragraf och inte gjorts beroende av utbetalning av ersättning i övrigt, har däremot särskilda föreskrifter blivit erforderliga även i här förevarande hänseende. De har upptagits i 10 § 4 mom. av förslaget. Det framstår därvid som naturligt att anknyta föreskrifterna till dem som i det aktuella fallet gäller för anspråk på ersättning i övrigt för den försändelse eller de medel som postavgifterna avser.

Yttrandena

Grossistförbundet, industriförbundet och köpmannaförbundet anser den i 10 § 2 mom. av arbetsgruppens förslag angivna preskriptionstiden av två månader för fall av skada på försändelse eller förlust av innehåll i försändelse vara alltför kort. Som skäl härför hänvisas till företagens semesterstängning under sommaren. Motsvarande synpunkt har redovisats av *Stockholms handelskammare*.

Enligt *justitiekanslersämbetet* finns ej skäl att göra någon principiell skillnad i fråga om preskriptionstiden mellan det fall att en försändelse förkommit och det fall att försändelsen skadats eller dess innehåll gått helt eller delvis förlorat. Ämbetet föreslår enhetliga preskriptionsregler för dessa fall av innebörd, att talerätten går förlorad efter två månader, räknat från den dag försändelsen utlämnades till adressaten eller ock denne eller

avsändaren underrättats om skadan eller förlusten, samt att i vart fall ersättningsanspråket preskriberas efter ett år, räknat från den dag försändelsen avlämnats till postbefordran.

De föreslagna preskriptionsreglerna beträffande medel har tillstyrkts av *bankinspektionen, socialstyrelsen och riksförsäkringsverket*. Socialstyrelsen uttalar i detta sammanhang den uppfattningen, att en särskild preskriptionsbestämmelse även fortsättningsvis bör finnas i barnbidragslagen, i vart fall i avvaktan på revision av de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

11 §. Handläggningen av ersättningsfrågor

Gällande rätt

Enligt 1934 års förordning ankommer prövningen av ersättningsanspråk alltid på poststyrelsen. Då styrelsen funnit ett i föreskriven ordning anmält anspråk behörigen styrkt, skall enligt 10 § 1 mom. ersättning genast utbetalas. Om styrelsen funnit att anspråket inte är ostridigt, skall sökanden hänvisas att inom 90 dagar från det han fick del av styrelsens beslut anhängiggöra sin talan vid domstol vid äventyr att all rätt till vidare talan mot postverket anses försutten.

Promemorian

Med hänsyn till att ersättningsanspråk enligt förslaget skall kunna framföras även till annan postmyndighet än poststyrelsen har arbetsgruppen ansett lämpligt att fastslå, att det fortfarande i princip är styrelsen som har att pröva ersättningsfrågorna. Bestämmelse härom har intagits i 11 § 1 mom.

11 § 2 mom. motsvarar 10 § 1 mom. i 1934 års förordning. Arbetsgruppen påpekar, att detta stadgande synes förutsätta att poststyrelsen ingått i materiell prövning av anspråket och att det alltså ej innehåller någon regel om förfarandet, när ett anspråk finnes böra avvisas av formella skäl. Föreskriften att sökanden skall hänvisas till domstol torde alltså inte gälla i dylika fall utan den som är missnöjd med ett avvisningsbeslut äger i vanlig ordning genom besvär dra detta under Kungl. Maj:ts prövning. Detta synes arbetsgruppen innefatta en lämplig ordning. Arbetsgruppen utgår från att denna tolkning av nuvarande bestämmelser är riktig och har ansett sig böra föreslå, att de med endast formell jämkning av texten överflyttas till den nya förordningen.

I 3 mom. bemyndigas poststyrelsen att delegera beslutanderätten i ersättningsfrågor till lokal postmyndighet. Arbetsgruppen diskuterar — utan att definitivt stanna för någon viss lösning — hur en sådan delegation skall regleras. Särskilt uppmärksammas härvid frågan om överprövning av de lokala myndigheternas beslut. Hänvisning till domstol bör enligt gruppens mening ej ifrågakomma, förrän poststyrelsen prövat ärendet.

I detta sammanhang berörs i promemorian också frågan, huruvida den omständigheten att en kund i stället för att anlita ansökningsförfarandet framställer sina anspråk mot postverket direkt inför domstol bör medföra, att domstolen skall anses sakna kompetens att ta upp saken till prövning. Detta spörsmål bör enligt arbetsgruppens mening besvaras nekande, eftersom de skadestånds- och redovisningsanspråk varom här är fråga rör förpliktelser för postverket av den art, att de enligt privaträttsliga regler skulle kunna åvila även en enskild företagare i förhållande till dennes kunder. En förutsättning för att domstol skall uppta en dylik, omedelbart hos domstolen anhängiggjord talan till prövning torde dock enligt arbetsgruppen vara att i ansvarighetsförrordningen föreskriven preskriptionsfrist iakttagits.

Yttrandena

Hovrätten för Västra Sverige anser det otillfredsställande att poststyrelsen själv skall pröva frågor om ersättning, vilka härrör ur det rättsförhållande vari postverket är part. Hovrätten föreslår att ett för den enskilde kostnadsfritt förfarande inför en opartisk skiljenämnd får ersätta styrelsens prövning. Detta förfarande skall inte träda i stället för domstolsprövning, utan vid sidan därav bör rätt till sådan prövning alltjämt föreligga.

Kommerskollegium anser den i 11 § 2 mom. stadgade tidsfristen för väckande av talan vid domstol — tre månader efter delgivning av beslut — väl knapp och föreslår förlängning till sex månader.

Justitiekanslersämbetet anser sig ej f. n. ha anledning förorda någon ändring av den i promemorian berörda ordning, enligt vilken beslut varigenom ersättningsanspråk avvisats på grund av att det väckts för sent skall överklagas genom administrativa besvär och sökanden alltså inte hänvisas att utföra sin talan vid domstol. Ämbetet anser emellertid, att innebörden av 11 § 2 mom. i detta hänseende bör förtydligas, om möjligt genom en jämkning i författningstexten.

Med anledning av uttalandena i promemorian om delegation av beslutanderätten till underlydande förvaltningsorgan påpekar *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, att dylik delegation bör tillämpas restriktivt och under inga omständigheter får medföra att poststyrelsens överblick över ärendenas karaktär och omfattning försämrats.

12—14 §§. Särskilda befogenheter för poststyrelsen

Gällande rätt

Enligt 1 § 3 mom. 1934 års förordning äger poststyrelsen utbetala ersättning enligt skönsmässiga grunder i två fall, nämligen dels för skada på assurerad eller rekommenderad försändelse eller på oassurerat paket, som uppenbarligen orsakats av försening under postbehandlingen, och dels för särskilda kostnader som förorsakats av sådan försening eller försening

av postanvisnings- eller postgiromedel. Ersättning av sistnämnda slag är maximerad till 50 kr. eller det lägre belopp som skulle ha utgått, om försändelsen gått förlorad eller medlen inte blivit behörigen redovisade.

Enligt 8 § 3 mom. andra stycket 1934 års förordning äger styrelsen befogenhet att betala ut ersättning för ej redovisade medel även då ersättningsanspråket framställts efter preskriptionsfristens utgång.

Promemorian

Inledningsvis påpekas, att postverkets ersättningsskyldighet genom ansvarighetsförordningen i flera avseenden begränsas i förhållande till vad som skolat gälla enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Sådana begränsande bestämmelser blir nödvändigtvis tämligen schematiska och lämnar ej alltid önskvärt utrymme för hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan stundom från billighets-, good will- eller konkurrenssynpunkt vara motiverat, att ersättning utbetalas med avsteg från vad som eljest gäller.

Arbetsgruppen har funnit det lämpligt att — delvis efter mönster från vad som gäller i Danmark och Norge — föreslå en betydande utvidgning av styrelsens befogenhet att efter skönsmässig bedömning utbetala ersättning i fall, där någon rätt för kunden till sådan ersättning inte föreligger. Regler av dylik innebörd föreslås i 13 och 14 §§. Vidare har i 12 § upptagits en bestämmelse om rätt för styrelsen att i undantagsfall pröva ersättningsanspråk som anmälts efter preskriptionstidens utgång.

12 § motsvarar närmast 8 § 3 mom. andra stycket i gällande förordning. I enlighet med den praxis som utbildats har emellertid stadgandet utvidgats att omfatta ej blott medel utan även försändelser.

De i 13 § meddelade bestämmelserna avser samtliga sådana typfall av skada, som erfarenhetsmässigt inträffar i viss omfattning till följd av oregelbundenheter under postbehandlingen och där visserligen åt poststyrelsen bör förbehållas rätt till fri prövning av ersättningsfrågan men där enligt arbetsgruppens mening anledning i allmänhet torde föreligga att utbetala ersättning.

1 mom. i 13 § motsvarar 1 § 3 mom. tredje stycket i 1934 års förordning. Bestämmelsen torde främst komma att tillämpas när färskvaror förstörts på grund av försening under postbehandlingen.

2 mom. innefattar en ny grund för utbetalning av ersättning, nämligen att vanlig brevfrsändelse skadats och skadan uppenbarligen orsakats genom fel eller försummelse som är att tillräkna postverket. Det synes arbetsgruppen med hänsyn till bl. a. postverkets monopolställning i fråga om brevbefordringen otillfredsställande, att postverket inte enligt gällande rätt äger ersätta sådana skador.

Det föreslagna stadgandet i 13 § 2 mom. avser endast det fall att försändelse skadats. Enligt arbetsgruppens mening finns ej skäl att dessutom ta med det fall att försändelsen gått förlorad. Att en vanlig brevårsändelse någon gång förkommer får anses tillhöra de risker avsändaren underkastar sig genom att välja ett sådant befordringssätt i stället för assurans- eller rekommendationsförfarandet. Däremot, menar arbetsgruppen, har han mindre anledning att räkna med att hans försändelse skadas genom fel (t. ex. uppsåtlig skadegörelse) eller försummelse av postverkets personal. Ett annat skäl att ej ta med fall av förkomna försändelser är att förutsättningar för en godtagbar utredning i sådana fall endast undantagsvis är för handen. Det förhållandet att förlustfallet inte upptagits i 13 § 2 mom. — där det visserligen föreskrivs en diskretionär prövning men där inga andra förutsättningar för bifall uppställs än att skadan uppenbarligen orsakats genom fel eller försummelse som är att tillräkna postverket — utesluter inte, att ersättning för förkommen brevårsändelse i undantagsfall kan komma att lämnas enligt 14 §. Kan det utredas att försändelsen gått förlorad exempelvis till följd av uppsåtligt brott eller grov vårdslöshet av postfunktionär, lär väl ofta synnerliga skäl att medge ersättning föreligga.

Uttrycket fel eller försummelse i 2 mom. avser att täcka såväl uppsåtligt som culpöst handlande. Något krav på att vårdslösheten skall vara grov har ej uppställts. Huruvida felet eller försummelsen är att tillräkna postverket får avgöras enligt allmänna regler. Eftersom det närmast är fråga om skadestånd i obligatoriska förhållanden torde dock alltid fel eller försummelse av anställd hos postverket vara att tillräkna detta.

Ersättningsbeloppet har i 2 mom. maximerats till samma belopp som gäller för rek., dvs. 50 kr. Arbetsgruppen beräknar att den föreslagna regeln kommer att föranleda en årlig kostnadsökning av något tusental kronor.

Stadgandet i 13 § 3 mom. motsvarar den bestämmelse i 1 § 3 mom. fjärde stycket 1934 års förordning som medger poststyrelsen att i viss omfattning utge ersättning för särskilda kostnader orsakade genom försening under postbehandlingen. Som exempel på kostnader som borde kunna ersättas med stöd av nämnda bestämmelse angavs i motiven till förordningen telegramavgifter och kostnad för växelprotest. I praktiken torde stadgandet under senare år oftast ha tillämpats i fråga om utgifter för telefonsamtal och kortare resor. Enligt arbetsgruppens mening föreligger anledning att även i fortsättningen medge styrelsen rätt att i begränsad omfattning utbeta ersättning, när extra utgifter av sådan karaktär som de här nämnda orsakats en kund genom oregelbundenheter i postbehandlingen. Det har synts arbetsgruppen lämpligt att i författningstexten genom exemplifiering tydligare än förut utmärka vad slags kostnader det kan bli fråga om att ersätta. — Enligt gällande rätt kan ersättning tillerkännas endast avsändaren. Den begränsning har ej behållits i förslaget. Arbetsgruppen påpekar, att del

i praktiken ofta torde vara adressaten som får vidkännas kostnader av ifrågavarande slag. Förslaget avviker ytterligare från gällande rätt så till vida som regeln föreslås bli tillämplig även då försändelse förkommit.

Ersättning för särskilda kostnader skall enligt arbetsgruppen kunna utgå oberoende av huruvida skadestånd samtidigt utbetalas med stöd av någon annan bestämmelse i förordningen, och till skillnad mot vad som f. n. anses gälla skall därför i sådan bestämmelse föreskrivet maximibelopp ej påverka storleken av denna ersättning. Beloppsgränsen för den särskilda ersättningen föreslås med hänsyn till penningvärdesförsämringen höjd från 50 kr. till 100 kr.

Den i 3 mom. föreskrivna prövningen synes enligt arbetsgruppen närmast böra inriktas på att klarlägga — förutom att de kostnader för vilka ersättning fordras direkt föranletts av förseningen eller förlusten — huruvida kostnadernas storlek står i rimlig proportion till det intresse som den skadelidande kan ha haft av att försändelsen eller medlen framkommit i rätt tid. Endast skäliga kostnader synes böra ersättas, påpekar gruppen. Bestämmelsen torde komma att medföra en kostnadsökning för postverket av ca 1 000 kr. årligen.

Vad slutligen angår 13 § 4 mom., för vars tillämpning enligt förslaget fordras särskilda skäl, anför arbetsgruppen att detta stadgande är avsett att möjliggöra för postverket att ersätta förluster i fråga om rabatter, räntor etc. som orsakats genom felbokföring och detta även om fel eller försummelse ej ligger någon postfunktionär till last. Då dessa skador torde vara att i huvudsak hänföra till sådana, för vilka postverket friskrivs i 1 § 3 mom. 1934 års förordning (indirekt skada, utebliven vinst eller förseningsskada), har de ersättningsanspråk som framförts inte kunnat bifallas med stöd av ansvarighetsförordningen i annan mån än då stadgandet i 1 § 3 mom. fjärde stycket ansetts tillämpligt. Detta förhållande är ägnat att försämra postbankens konkurrensläge, eftersom övriga penninginstitut torde ha möjligheter att i full utsträckning ersätta sina kunder dylika skador. Någon beloppsmaximering har inte ansetts böra fastställas, eftersom en felbokföring kan förorsaka skador av mycket varierande storlek. Ersättningsbeloppen får dock naturligen ej överstiga vad som skolat utgå enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. De ökade kostnader som bestämmelsen kan väntas medföra för postverket är enligt arbetsgruppen svåra att beräkna men torde med ledning av de ersättningsanspråk som under senare år framställts kunna uppskattas till ca 5 000 kr. årligen.

I anslutning till 13 § påpekas att, med hänsyn till de krav på enhetlighet och konsekvens som bör ställas på tillämpningen, stor försiktighet bör iakttagas vid delegering av poststyrelsens befogenhet enligt denna paragraf till lokal postmyndighet.

Undantagsvis torde, anför arbetsgruppen, andra fall än de i 13 § angivna kunna uppkomma, där postverket ej är ersättningsskyldigt men där synnerliga skäl att utbetala ersättning är för handen. Vidare kan någon gång tänkas föreligga anledning att överskrida stadgade maximibelopp eller att i den utländska rörelsen betala ut ersättning enligt förmånligare regler än som meddelats i gällande internationella avtal. För sådana fall är bestämmelsen i 14 § avsedd. Denna är såsom framgår av författningstexten avsedd att utnyttjas ytterst restriktivt. Högre ersättning än som kan utgå enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler får givetvis aldrig utbetalas. Med hänsyn till dessa förhållanden har arbetsgruppen ej ansett erforderligt att föreskriva någon formell begränsning av ersättningsbeloppen. Gruppen påpekar att ersättning i begränsad omfattning synes kunna lämnas för indirekt skada men att det knappast torde bli anledning att betala ut ersättning för utebliven vinst.

Som exempel på situationer, där understundom synnerliga skäl att utbetala ersättning kan tänkas föreligga, nämner arbetsgruppen

då försändelses innehåll varit avsett för ett visst tidsbestämt evenemang men försändelsen genom postverkets vållande avsevärt försenats och innehållet på grund av den inträffade förseningen vid framkomsten inte kunnat användas av adressaten för avsett ändamål (t. ex. biljett till teaterföreställning eller flygresä),

då expressförsändelse eller ilpaket försenats,

då förlust av vanlig brevörsändelse orsakats med uppsåt eller genom grov vårdslöshet från postverkets sida,

då försändelse till utlandet skadats ombord på svenskt fartyg eller flygplan eller då försändelse från utlandet skadats på svenskt område eller ombord på svenskt fartyg eller flygplan och ersättning — eller full ersättning — inte kan utgå enligt vederbörande internationella avtal,

då försändelse skadats i rembana, brevstämpningsmaskin eller annan mekanisk anordning för behandling av post och ersättning — eller full ersättning — inte kan utgå enligt annan bestämmelse i förordningen,

då begäran om eftersändning eller förkortad liggetid inte efterkommits.

När vanlig brevörsändelse innehållande kontanta medel eller värdepapper gått förlorad bör ersättning inte komma i fråga, framhåller arbetsgruppen, som erinrar om att det i vissa andra länder (bl. a. i Danmark) vid straffansvar är förbjudet att i vanlig brevörsändelse innesluta kontanta medel samt att fråga om införande av dylikt förbud — dock utan straffpåföljd — diskuterats även i vårt land.

Generella regler om vem som skall äga uppbära ersättning enligt 13 och 14 §§ bör enligt arbetsgruppens mening inte fastställas. Ej heller bör några preskriptionstider anges, eftersom det inte är fråga om någon rätt för kunderna. Vad som i anslutning till 13 § anförts beträffande delegering

torde i än högre grad gälla poststyrelsens befogenheter enligt 14 §. Enligt arbetsgruppen lär det knappast bli möjligt att låta lokal postmyndighet tillämpa denna paragraf.

I promemorian påpekas, att frågor om tillämpning av 12—14 §§ inte kan dragas under domstols prövning, eftersom det gäller skönsmässiga avgöranden, men att däremot en kund torde kunna besvara sig över poststyrelsens beslut i sådant ärende. Arbetsgruppen anser det kunna ifrågasättas, om en dylik besvärsmätt verkligen motiveras av något beaktansvärt allmänt intresse, men har från postverkets synpunkter inte funnit påkallat att föreslå något särskilt fullföljdsförbud för sådana fall.

Yttrandena

Förslaget om utvidgning av poststyrelsens befogenheter att betala ut ersättning efter skälighetsprövning har mött instämmande från flera håll.

Stockholms handelskammare anser dessa befogenheter nödvändiga för att en materiellt tillfredsställande lösning skall kunna uppnås i det särskilda fallet. Samma synpunkt anför av *Sveriges hantverks- och industriorganisation, grossistförbundet, industriförbundet och köpmannaförbundet*. Sistnämnda tre organisationer anser det inte befogat att — såsom föreslås i 13 § 4 mom. — särskilda skäl skall föreligga för att utebliven vinst eller indirekt skada som uppkommit genom felaktighet vid bokföringen av medel på postgirokonto skall kunna ersättas. *Västergötlands och Norra Hallands handelskammare* anser att någon rationell anledning att maximera ersättningsbeloppen i 13 § 2 och 3 mom. inte föreligger. I stället bör föreskrivas att ersättning skall utgå med skäligt belopp. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* uttalar den förhoppningen att poststyrelsens praxis vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna kommer att bli välvillig.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter om inte 14 § erhållit alltför restriktiv utformning. Föreskriften att ersättning skall utgå endast då synnerliga skäl föreligger innebär att alldeles exceptionella förhållanden måste vara för handen. Härigenom lämnas enligt ämbetets mening alltför litet spelrum åt allmänna skälighetssynpunkter. Ämbetet föreslår därför att uttrycket »synnerliga skäl» ersätts av »särskilda skäl». Ämbetet påpekar vidare att det ej är helt klart om besvär får anföras mot beslut i hithörande frågor och efterlyser ett klarläggande uttalande på denna punkt. *Skånes handelskammare* uttalar att, även om tillämpningen av stadgandet i 14 § av naturliga skäl måste bli restriktiv, det likväl med hänsyn bl. a. till postverkets monopolställning synes önskvärt att restriktiviteten inte drivs alltför långt. *Bankinspektionen* understryker att bestämmelsen i 14 § ej bör tillämpas på sådant sätt att man frångår principen om lika behandling av postverkets kunder. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att tillämpningen av 12—14 §§ bör anföras åt den opartiska skiljenämnd som hovrätten förordnat under 11 §.

15 §. Förfarandet i vissa fall när förlorad försändelse kommer till rätta*Gällande rätt*

Enligt 10 § 2 mom. 1934 års förordning skall, då ersättning för förkomna medel eller föremål utbetalas till avsändaren, dennes rätt till det förkomna i motsvarande mån överlätas på postverket.

Promemorian

I promemorian kritiseras den regel som upptagits i 10 § 2 mom. 1934 års förordning. Bl. a. framhålls, att postverket inte genom överlåtelsen torde förvärva någon mer vittgående rätt till det förkomna än den överlåtaren (avsändaren) själv äger och att verket därför inte kan förfoga över en ersatt och sedermera tillrättakommen försändelse utan att dessförinnan undersöka beskaffenheten av denna rätt. Vidare påpekas, att det stundom kan ligga i ägarens intresse att inte genom en överlåtelse till postverket bli betagen rätten att framställa anspråk på försändelsen, om denna sedermera anträffas.

Arbetsgruppen har med hänsyn till dessa synpunkter föreslagit en annan reglering än den nu gällande för det fall att en förlorad och ersatt försändelse kommer till rätta. Förslaget vilar på grundtankarna att å ena sidan ägaren under skälig tidrymd bör bevaras vid sin rätt till det saknade men att å andra sidan postverket, sedan denna tid förflutit, bör oberoende av äganderättsförhållandena få fritt förfoga över vad som eventuellt kommer till rätta.

En ovillkorlig hembudsskyldighet skulle enligt arbetsgruppens mening vara onödigt betungande för postverket. Vad särskilt gäller oassurerade paket brukar ersättningsanspråken i de flesta fall avse tämligen ordinära bruksföremål, som är lätta att återanskaffa och som inte har något affektionsvärde. Om den föreslagna höjningen av maximiersättningen för sådana paket till 500 kr. genomförs, torde i allmänhet full ersättning för dessa försändelser kunna betalas ut. Gruppen anser därför att det bör ankomma på kunden att själv avgöra, om han önskar få tillfälle att lösa försändelsen för den händelse denna sedermera skulle anträffas. En regel av sådant innehåll har intagits i 15 § första stycket.

Beträffande 15 § andra stycket framhåller arbetsgruppen, att återbetalningsskyldigheten inte avses skola omfatta ersättning för särskilda kostnader som må ha uppburits enligt 13 § 3 mom. i arbetsgruppens förslag.

I fråga om tredje stycket påpekas i promemorian, att det förhållandet att postverket äger fritt förfoga över det tillrättakomna inte innebär att försändelsen eller föremålet ej ändock kan till inlösen hembjudas den som uppburit ersättningen. Även om underrättelse inte begärts enligt första stycket eller om försändelsen kommer till rätta först efter mer än ett år bör enligt

arbetsgruppens mening hembud ske, där det föreligger särskild anledning anta att avsändaren eller ägaren kan vara intresserad av inlösen.

Arbetsgruppen har inte funnit behov föreligga av särskilda föreskrifter i ansvarighetsförordningen för det fall att en förlorad men ej ersatt försändelse sedermera anträffas. Sådan försändelse bör liksom f. n. tillställas adressaten eller avsändaren i den mån dessas identitet och adress kan fastställas. Eljest bör försändelsen behandlas på samma sätt som andra obeställbara försändelser. Ej heller har någon motsvarighet till bestämmelsen om förkomna medel i 10 § 2 mom. 1934 års förordning upptagits i förslaget, eftersom postverkets ansvar för mottagna medel — i den mån dessa inte skickats inneslutna i en försändelse — har karaktär av redovisningsansvar.

Yttrandena

Reglerna i förevarande paragraf har särskilt berörts endast i yttrande av *Skånes handelskammare*, som anser att de i princip utgör en klar förbättring i förhållande till gällande rätt men att en avsevärd förlängning av den i förslaget upptagna ettårsfristen är motiverad med hänsyn till kundernas intresse.

16 §. Särskilda begränsningar i ansvarigheten under beredskapstillstånd och krig

Gällande rätt

Föreskrifter om de inskränkningar i postverkets ansvarighet som gäller under beredskapstillstånd och krig återfinns f. n. i 2 § kungörelsen den 2 februari 1951 (nr 51) om postbehandling under beredskapstillstånd och krig. Enligt denna paragraf jämförd med 1 § samma kungörelse är postverket under beredskapstillstånd och krig samt där Kungl. Maj:t så förordnar inte skyldigt att ersätta assurerad eller rekommenderad försändelse eller oassurerat paket som förkommit under postbehandlingen, därest beträffande försändelseslagets behandling sådana föreskrifter utfärdats att undersökning rörande försändelsens avlämnande till postbehandling eller utlämnande till adressaten inte kan verkställas. Då riket befinner sig i krig är postverket även fritaget från ersättningsskyldighet för förkomna eller skadade dylika försändelser, när förlusten eller skadan föranletts av förhållanden som är en följd av krigsrörelser samt när de för undersökning beträffande utlämnandet till adressaten erforderliga handlingarna gått förlorade eller förstörts på grund av sådana förhållanden.

Promemorian

Arbetsgruppen anser att av praktiska skäl bestämmelserna i 2 § 1951 års kungörelse bör inarbetas i en ny ansvarighetsförordning.

Den föreslagna regeln i 16 § 1 mom. avviker så till vida från gällande rätt

som inskränkningen i postverkets ansvarighet avser endast oassurerade paket och inte även ass och rek. Arbetsgruppen anför som skäl för ändringen, att någon särskild begränsning av ansvaret för ass och rek ej torde vara påkallad, eftersom assurans- och rekommendationsförfarandena i princip synes böra inställas i den allmänna poströrelsen, om det blir omöjligt att upprätthålla sådana expeditionsföreskrifter att undersökning rörande försändelsens avlämnande till postbehandling eller utlämnande till adressaten kan ske. Den med ass och rek förbundna särskilda säkerheten måste nämligen under angivna förhållanden komma att i väsentlig mån gå förlorad. Såsom framhållits under 4 § torde det inte i första hand vara möjligheten att erhålla ersättning, som föranleder kunderna att begagna rekommendationsförfarandet, utan fastmer önskan att erhålla en säker befordran av försändelsen samt förhållandet att försändelsens avlämnande till postbefordran resp. dess utlämnande till adressaten sker mot kvitto. Detsamma torde i många fall gälla då assurans begärs, uttalar arbetsgruppen. Medför assurans- eller rekommendationsförfarandet inte längre någon egentlig skillnad i sådana hänseenden jämfört med vanlig brevfrösendelse och bortfaller samtidigt såsom enligt nuvarande bestämmelser försäkringsskyddet vid förlust, saknas från kundernas synpunkt anledning att behålla möjligheten att skicka ass och rek, för vilka man ju måste betala tilläggsavgift. Emellertid bör, framhåller arbetsgruppen, i totalförsvaret engagerade myndigheter, företag, organisationer m. fl. alltid ha möjlighet att använda assurans och rekommendation med hänsyn till behovet av betryggande befordringsmöjligheter för hemliga handlingar. I fråga om dessa frösendelser måste därvid enligt sakens natur sådana expeditionsföreskrifter tillämpas att undersökning rörande frösendelsens avlämnande till postbehandling eller utlämnande till adressaten kan verkställas.

Förslaget upptar i 2 mom. — vilket är tillämpligt endast då riket befinner sig i krig — en bestämmelse om att postverket är fritaget från ansvar för ass, rek och oassurerade paket som gått förlorade eller skadats, när förlusten eller skadan förorsakats av förhållanden som är en följd av krigshändelser. Det är enligt arbetsgruppen likgiltigt huruvida dessa förhållanden är att tillskriva fiendens, egna truppers eller postverkets åtgöranden, om de blott kan sägas ha direkt samband med krigshändelserna. Motsvarande bestämmelse återfinns i 2 § andra stycket 1951 års kungörelse, dock att den där använda termen krigsrörelser utbyttis mot krigshändelser. Arbetsgruppen föreslår däremot slopande av den nu gällande regel i samma stadgande som möjliggör befrielse från ersättningsskyldighet för förkomna eller skadade frösendelser, när visserligen förlusten av eller skadan på frösendelsen ej är att tillskriva förhållanden som är en följd av krigsrörelser men när de för undersökning rörande utlämnandet till adressaten erforderliga handlingarna gått förlorade eller förstörts på grund av sådana förhållanden. Arbetsgruppen har inte funnit att en dylik inskränkning i ansvarigheten är

tillräckligt motiverad. Frågan om ersättningsskyldigheten synes i stället böra prövas från fall till fall med utgångspunkt från de bevis som avsändare och adressat kan förebringa i ärendet.

Yttrandena

Av de myndigheter som haft anledning att särskilt granska reglerna i förevarande paragraf har *överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, civilförsvarsstyrelsen* och *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* förklarat sig inte ha något att erinra mot förslaget. De har understrukit angelägenheten av att — såsom i promemorian förutsatts — i totalförsvaret engagerade myndigheter etc. får möjlighet att sända hemliga handlingar i assurerade eller rekommenderade försändelser under från kontrollsynpunkt betryggande former. Även *överbefälhavaren* gör ett motsvarande uttalande. Denne framhåller i övrigt, att åtgärder som kan leda till försämrad postal service kan tillåtas endast då så bedöms vara oundgängligen nödvändigt. I 16 § 1 mom. omnämnda föreskrifter bör därför tillämpas endast i lägen, då planerade eller pågående operationer omöjliggör normalt förfarande, och 16 § 2 mom. bör avse endast förlust eller skada som uppkommit genom krigshändelser orsakade av fiendens direkta åtgöranden. *Försvarets civilförvaltning*, vars synpunkter i sammanhanget överbefälhavaren säger sig i princip dela, gör bl. a. följande allmänna uttalande i anslutning till 16 § i förslaget.

Allmänheten är under fredstid van vid att postservicen är god likaväl som att SJ fungerar tidtabellsenligt och teletrafiken medger snabba kontakter. I det totala krigets tid kommer civilbefolkningen att utgöra en utomordentligt viktig faktor inom totalförsvaret. Motståndsandan måste uppbyggas och vidmakthållas inte endast inom krigsmakten utan skall genomsyra hela folket. Kommer allmänheten vid beredskap och krig att ställas inför icke nödvändiga inskränkningar eller bristande service från kommunikationsverkens sida, kan förtroendet för »det allmänna» komma att ogynnsamt påverkas. Härtill kommer att i samband med mobilisering och utrymning i anslutning till krigsutbrott familjemedlemmar hastigt kommer att skiljas från varandra. I betydande utsträckning torde de snabba uppbrotten föranleda behov av kontakter mellan skingrade familjemedlemmar, vilket bl. a. kräver postbehandling av försändelser och medel av sedvanligt slag.

Förluster och svårigheter inom kommunikationsverkens område föranledda av fiendens åtgärder kommer sannolikt att accepteras under förutsättning att den allmänna tilliten till myndigheterna kan upprätthållas. Det kan däremot ifrågasättas, om de inskränkningar i ansvarigheten, som 16 § förutsätter vid förhållanden tillskrivna egna truppers eller postverkets åtgöranden, är tillrädliga ur totalförvarssynpunkt. Största möjliga likhet med fredsmässig postbehandling under ansvar måste eftersträvas. Den enklaste vägen — inskränkningar i ansvarstagande och minskad postbehandling — får icke väljas. Liksom inom andra grenar av totalförsvaret bör den förutseende planläggningen och den smidiga anpassningen till läget utgöra grunden för ansvarstagandet.

Övergångsbestämmelsen

Av vad tidigare anförts framgår att den i 10 § 3 mom. stadgade två-åriga preskriptionstiden skall gälla för samtliga slag av medel som omhänderhas i postverkets betalningsförmedlande verksamhet och alltså även för medel som inte omfattas av 1934 års ansvarighetsförordning, dvs. pensions- och barnbidragsmedel samt vissa skattemedel. För huvudparten av dessa medel anses f. n. längre preskriptionstider gälla mot postverket. Med hänsyn härtill föreslås en övergångsbestämmelse, enligt vilken stadgandet i 10 § 3 mom. inte skall vara tillämpligt i fråga om medel, för vilka postverkets ansvarighet inte regleras i 1934 års förordning, såframt medlen inbetalats till postverket före dagen för den nya förordningens ikraftträdande.

Departementschefen

Postverkets ansvar för försändelser som mottagits till postbefordran och för medel som omhänderhas i den betalningsförmedlande verksamheten regleras f. n. huvudsakligen genom 1934 års ansvarighetsförordning.

Den utredning som poststyrelsen låtit verkställa genom en särskilt tillsatt arbetsgrupp liksom vad som framkommit vid remissbehandlingen av arbetsgruppens förslag ger vid handen att 1934 års förordning numera i åtskilliga hänseenden är otidsenlig. Orsakerna härtill är många. Postverket har i den betalningsförmedlande verksamheten tillagts ett flertal nya arbetsuppgifter, på vilka 1934 års förordning inte är tillämplig, nämligen utbetalning av pensioner och allmänna barnbidrag med pensions- resp. barnbidragsanvisningar, skatteinbetalning med skatteanvisningar och återbetalning av överskjutande preliminär skatt med återbetalningskort. En volymmässigt kraftig ökning av äldre rörelsegränar har skett. Sålunda har från år 1934 till år 1962 antalet portopliktiga inrikes brevfrörsändelser ökat, vanliga brev med 188 %, rek med 90 % och ass med 62 %. Antalet portopliktiga inrikes paket har under samma tid ökat, vanliga paket med 209 % och assurerade paket med 76 %. I fråga om postgiro- och rörelsen har utvecklingen gått ännu snabbare. Såväl antalet postgirokonton som antalet omsättningar översteg år 1962 med mer än 500 % motsvarande siffror för år 1934, och ökningen av omsatt belopp beräknat i fast penningvärde uppgick till inte mindre än 1 300 %. Angivna förhållanden liksom den skärpta konkurrensen mellan penninginstituterna har skapat nya problem i ansvarshänseende. De penningvärdesförändringar som ägt rum nödvändiggör anpassning av vissa ersättningsbelopp. Slutligen har den allmänna samhällsutvecklingen lett till att kraven på service och tillmötesgående vid regleringen av skadefall ökat. En efter dagens förhållanden bättre anpassad reglering av postverkets ansvarighet än den nu gäl-

lande framstår därför som påkallad. Behovet av en sådan har också allmänt vitsordats i remissyttrandena.

När det gäller spørgsmålet efter vilka riktlinjer frågan om postverkets ansvarighet för försändelser och medel i fortsättningen bör lösas vill jag till en början framhålla, att utredningsarbetet inom poststyrelsen närmast varit inriktat på en allmän översyn av gällande bestämmelser. Arbetsgruppen har haft till uppgift att söka avhjälpa de brister som i praktiken visat sig vidlåda 1934 års förordning. Därvid har arbetsgruppen funnit det vara ändamålsenligt att utarbeta förslag till en helt ny förordning. Gruppen har däremot inte fört någon allmän diskussion om de huvudprinciper som ligger till grund för de nuvarande bestämmelserna, utan dess utgångspunkt har varit att även en ny reglering av ansvarigheten i allt väsentligt skall bygga på samma grundläggande principer som den gällande. Enligt det av arbetsgruppen framlagda förslaget skall sålunda, liksom enligt nuvarande bestämmelser, postverket i princip bära strikt ansvar för försändelser — med undantag av vanliga brevårsändelser — och medel. Postverket skall emellertid i vissa fall vara fritaget från ansvar. Ansvaret är även i övrigt begränsat och underkastat särskild korttidspreskription. Poststyrelsen har slutligen enligt förslaget liksom enligt 1934 års förordning befogenhet att i vissa fall efter skälighetsprövning utge ersättning utan att skyldighet föreligger därtill.

Hovrätten för Västra Sverige, som ställer sig övervägande kritisk till arbetsgruppens förslag, betraktar bl. a. som en brist att arbetsgruppen inte företagit någon principiell analys av rättsförhållandet mellan postverket och dess kunder och ej heller närmare studerat de allmänna transporträttsliga sammanhangen. Övriga remissinstanser tillstyrker i huvudsak eller har intet att erinra mot att förslaget läggs till grund för lagstiftning i ämnet.

Frågan huruvida förslag till en ny författning om postverkets ansvarighet nu bör framläggas på grundval av arbetsgruppens promemoria sammanhänger med vilken ställning man tar till ett par andra spørgsmål.

I några remissyttranden framhålls önskvärdheten av att nordisk enhetlighet kommer till stånd på förevarande rättsområde, och en remissinstans beklagar att möjligheterna att åstadkomma sådan enhetlighet inte redovisats i promemorian. Även jag anser att hithörande ämnen i och för sig är väl lämpade för gemensam nordisk reglering. Arbetsgruppen redovisar också i promemorian de ansvarighetsbestämmelser som gäller i Danmark, Finland och Norge liksom den praxis som utbildats vid tillämpningen av bestämmelserna. Gruppen har emellertid enligt vad jag erfarit vid sina överläggningar med representanter för postförvaltningarna i dessa länder kommit till den uppfattningen, att tiden ännu inte är mogen för en enhetlig

nordisk reglering enligt de riktlinjer som nu föreslås och som enligt vad jag senare kommer att utveckla synes lämpliga för vårt land. Det kan visserligen förväntas att frågan om ett nordiskt samarbete på detta område småningom aktualiseras. Av de skäl som jag nyss anförde framstår det emellertid som olägligt från såväl postverkets som allmänhetens synpunkter att i avbidan härpå uppskjuta en revision av de svenska bestämmelserna i ämnet.

Av större betydelse är spörsmålet, hur den revision av ansvarighetsreglerna som jag alltså i likhet med poststyrelsen finner vara påkallad författningsmässigt bör genomföras. Jag har tidigare redogjort för arbetsgruppens synpunkter på denna fråga ävensom för vad remissyttrandena innehåller härom. I den skrivelse varmed arbetsgruppens promemoria överlämnades uttalar poststyrelsen för sin del, att styrelsen på de skäl som i promemorian anförts finner det önskvärt, att bestämmanderätten över postverkets ansvarighet i sin helhet av riksdagen delegeras till Kungl. Maj:t eller att i vart fall detaljregleringen av ansvarigheten i fortsättningen överläts på Kungl. Maj:t.

Åtskilliga skäl kan anföras för att regleringen av postverkets ansvarighet för försändelser och medel får ske utan riksdagens medverkan. Arbetsgruppen har bl. a. påpekat det från praktiska synpunkter önskvärda i att justeringar av maximibelopp med hänsyn till penningvärdesförändringar eller ändrade internationella regler, jämkning av preskriptionstider samt anpassning av föreskrifterna till nya rörelsegrenar eller försändelseslag skall kunna genomföras utan den tidsutdräkt som en riksdagsbehandling oundvikligen medför. Arbetsgruppen har vidare framhållit, att skadeståndsansvaret inte har så stor ekonomisk betydelse att frågan av statsfinansiella skäl bör underställas riksdagens prövning. Av promemorian framgår att summan av de ersättningsbelopp som postverket på grund av ansvarighetsförordningens bestämmelser utanordnat åren 1958—1962 inte för något år överstigit 1 milj. kr. Enligt vad jag inhämtat från poststyrelsen har beloppen inte heller åren 1963 och 1964 överstigit nämnda siffra. Skadeersättningarna utgör alltså endast en mycket liten andel av postverkets årliga driftkostnader. Dessa utgjorde för budgetåret 1962/63 985 milj. kr. och för budgetåret 1963/64 1 080 milj. kr.

Härutöver vill jag särskilt understryka vissa synpunkter som sammanhänger med postverkets ställning av affärsdrivande verk. Säsom arbetsgruppen i annat sammanhang framhållit har postverket att i sin verksamhet tillämpa affärsmässiga principer. Bortsett från den del av verksamheten som har monopolkaraktär — regelbunden befordran av brev och öppna försändelser, som innehåller skrivna meddelanden — vilken från ansvarighets-synpunkt torde ha tämligen ringa betydelse, driver postverket sin rörelse i konkurrens med andra transportföretag och penninginrättningar. Dessa har enligt gällande rättsordning vidsträckta möjligheter att själva fastställa villkoren — bl. a. i ansvarshänseende — för nyttjandet av sina tjänster. I

allmänna avtalsvillkor eller särskilda kontraktsbestämmelser brukar sålunda upptas föreskrifter om ansvarsfrihet eller ansvarsbegränsning, reklamationstidsfrister o. d., dvs. föreskrifter av samma karaktär som de vilka för postverkets del nu återfinns i 1934 års förordning. Accepterar man grundtanken att postverket skall driva verksamheten affärsmässigt, synes därav följa att verket bör beredas tillfälle att konkurrera på såvitt möjligt lika villkor med företag och institutioner inom motsvarande sektorer av näringslivet i övrigt. Detta skulle väl i fråga om postverkets ansvarighet närmast innebära, att verksledningen lämnades frihet att — inom samma gränser som gäller för enskilda företag och inrättningar — på grundval av ekonomiska överväganden själv fastställa reglerna för verkets ansvarighet mot dess kunder. Emellertid torde det inte vara nödvändigt att här föra ut resonemanget så långt — det lär i förevarande sammanhang vara tillräckligt att konstatera, att det från rent affärsmässiga synpunkter framstår som mindre lämpligt att binda poststyrelsens handlingsfrihet i ersättningsfrågor så hårt som en reglering genom en under riksdagens medverkan tillkommen författning innebär. — Vad beträffar övriga affärsdrivande verk må här som exempel nämnas, att statens järnvägars skadeståndsansvar regleras i 1925 års järnvägstrafikstadga, som utfärdats av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande. För televerket gäller att dels vissa friskrivningsklausuler intagits i de av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utfärdade telegraf- och telefonreglementena (SFS 1959: 582 och 1963: 18), dels telestyrelsen i 21 § telefonreglementet bemyndigats att meddela de ytterligare föreskrifter som kan befinnas erforderliga för reglering av förhållandena mellan abonnent och televerket. Med stöd av detta bemyndigande har styrelsen fastställt allmänna villkor för rikstelefonabonnemang (intagna i rikstelefonkatalogen) innehållande ansvarsbegränsande bestämmelser m. m. Statens vattenfallsverks förhållande till kunderna regleras bl. a. genom allmänna bestämmelser för leverans av elkraft, meddelade av vattenfallsstyrelsen, och i de särskilda leveranskontrakten.

Om man, såsom jag här har gjort, lägger huvudvikten vid ansvarighetsreglernas karaktär av allmänna avtalsvillkor som skall tillämpas mellan ett affärsdrivande verk och dess kunder, erfordras det enligt min mening särskilda skäl för att sådana regler skall underställas riksdagens prövning. Ett dylikt skäl skulle möjligen vara att postverkets rörelse delvis är av monopolkaraktär. Emellertid visar erfarenheten att i praktiken den helt övervägande delen av skadeståndsanspråken — såväl antals- som beloppsmässigt — avser paketbefordringen och den betalningsförmedlande verksamheten, dvs. rörelsegrenar inom vilka postverket inte har någon ensamrätt. Hovrätten för Västra Sverige har i sitt remissyttrande bl. a. pekat på att postavgifterna är en art av bevillning och således föremål för riksdagens uteslutande bestämmanderätt. Hovrätten har vidare uttalat, att mellan postavgifternas storlek och postverkets ansvarighet för försändelser och medel

råder visst samband samt att det ej bör komma in fråga att beskära riksdagens möjligheter till medinflytande på utformningen av ansvarighetsreglerna så länge riksdagen har att bestämma avgifterna. Det är riktigt att visst samband mellan postavgifterna och ansvarigheten råder så till vida som postverkets utgifter i form av skadestånd bör såsom omkostnader i rörelsen bestridas av löpande intäkter, dvs. i huvudsak av postavgifterna. I arbetsgruppens promemoria har förhållandet även uttryckts på det sättet, att i postverkets avgifter bör inkluderas en enligt försäkringsmässiga grunder kalkylerad riskpremie, avsedd att täcka postverkets utgifter för ersättningsgilla skadefall. Av detta resonemang behöver dock inte följa mer än att reglerna för postverkets skadeståndsskyldighet bör anpassas efter de vid varje tidpunkt gällande postavgifterna. För en sådan avvägning synes riksdagens medverkan inte vara nödvändig.

Vid övervägandet av de synpunkter som jag här har redovisat har jag kommit till den uppfattningen, att 1934 års ansvarighetsförordning bör ersättas av mer tidsenliga föreskrifter och att dessa bör meddelas utan riksdagens medverkan. Nya föreskrifter bör lämpligen gälla fr. o. m. den 1 juni 1966. I enlighet härmed har inom kommunikationsdepartementet upprättats förslag till förordning om upphävande av 1934 års förordning, vilket förslag torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Upphävandet kräver riksdagens medverkan.

Om mitt förslag att regleringen av postverkets ansvarighet i fortsättningen skall ske utan riksdagens medverkan godtas, äger Kungl. Maj:t fastställa föreskrifter eller uppdra åt poststyrelsen att meddela sådana. Rörande blivande föreskrifter vill jag i detta sammanhang i korthet anföra vissa allmänna synpunkter.

Av grundtanken att postverket skall driva verksamheten affärsmässigt torde, såsom jag tidigare antytt, följa att regleringen av ansvarigheten mot kunderna i största möjliga utsträckning bör delegeras till postverkets ledning. Så har som nämnts skett i fråga om andra affärsdrivande verk. Spörsmålet huruvida undantag bör göras för den del av rörelsen där postverket författningsmässigt har ensamrätt synes kräva närmare övervägande. Att märka är att av poststyrelsen utfärdade ansvarighetsföreskrifter kan bli föremål för överprövning i olika hänseenden. Dels torde i händelse av tvist inför allmän domstol denna kunna bl. a. med tillämpning av grunderna för 8 § skuldebrevslagen åsidosätta eller jämka av poststyrelsen fastställda villkor, om dessa framstår som uppenbart obilliga. Dels kan de komma under Kungl. Maj:ts bedömande i samband med besvär över poststyrelsens beslut i särskilda ersättningsärenden.

Bestämmelser som inskränker postverkets ansvarighet under beredskaps-tillstånd och krig finns f. n. upptagna i 2 § i den av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utfärdade kungörelsen den 2 februari 1951 (nr 51) om post-

behandling under beredskapstillstånd och krig. Föreskrifter av denna art torde även i fortsättningen böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Vad beträffar tillämpningsområdet i övrigt för ifrågavarande ansvarighetsföreskrifter delar jag arbetsgruppens uppfattning — mot vilken erinran ej framförts under remissbehandlingen — att en reglering inte bör omfatta postverkets ansvarighet i postsparbanksrörelsen och i vissa verksamhetsgrenar som faller utom den egentliga poströrelsen.

I fråga om ansvarighetsföreskrifternas innehåll har jag tidigare tämligen utförligt redogjort för det av poststyrelsen framlagda författningsförslaget och däröver avgivna remissyttranden, vilka så gott som samtliga gått i tillstyrkande riktning. För egen del har jag intet att erinra mot att förslaget i huvuddrag läggs till grund för nya ansvarighetsföreskrifter. Det synes sålunda riktigt att postverket även i fortsättningen i princip bär strikt ansvar för försändelser — liksom hittills med undantag av vanliga brev försändelser — och medel men att verket i vissa fall är fritt från ansvar, t. ex. när styrkt vållande ligger avsändare, adressat eller postgirokontoinnehavare till last ävensom för vissa typer av skada. Det bör även kunna komma i fråga att, oberoende av kontoinnehavarens eget vållande, på denne lägga visst ansvar för arbetstagares blankettmissbruk i likhet med vad som tillämpas i affärsbankernas check- och girorörelse. Ansvaret bör också kunna begränsas till vissa belopp och vara underkastat särskild korttidspreskription. Vidare bör ökade möjligheter kunna öppnas för verket att betala ut ersättning till adressaten liksom att utge ersättning efter skälighetsprövning.

En ny reglering av postverkets ansvarighet för försändelser och medel torde kräva vissa ändringar av formell natur i förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgirorörelse. Förordningen är enligt vad jag erfarit föremål för en allmän översyn inom poststyrelsen. Med de nu ifrågasatta ändringarna synes kunna anstå tills översynen är avslutad. Jag anhåller därför att få återkomma till denna fråga i ett senare sammanhang.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att antaga det inom kommunikationsdepartementet upprättade förslaget till *förordning om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran.*

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Fredrik Björkman

Arbetsgruppens förslag

till

Förordning angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel

Häriigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser**1 §.**

1 mom. Postverket är med de inskränkningar varom i 2 § stadgas ansvarigt

dels i den omfattning som i 3—7 §§ sägs för försändelser, som mottagits till postbefordran, samt för inkasseringshandlingar,

dels ock för medel, som omhänderhavas i postverkets betalningsförmedlande verksamhet.

Postverkets ansvarighet för medel, som omhänderhavas i postsparbanksrörelsen, regleras icke i denna förordning.

Om särskilda inskränkningar i postverkets ansvarighet under beredskaps-tillstånd och krig stadgas i 16 §.

2 mom. Ansvarigheten gäller så länge försändelse, handling eller medel stå under postverkets vård.

3 mom. Med i detta moment angivna undantag avse bestämmelserna i denna förordning endast postverkets inrikes rörelse, medan för postverkets ansvarighet i postutväxlingen med utlandet gäller vad därom är stadgat i vederbörande internationella avtal.

Därest försändelse till utlandet gått förlorad eller skadats eller dess innehåll helt eller delvis förkommit och förlusten eller skadan inträffat inom riket, utgår ersättning efter inrikes regler, om detta ställer sig förmånligare för den ersättningsberättigade.

Stadgandet i 14 § är tillämpligt jämväl i postutväxlingen med utlandet.

2 §.

1 mom. Postverket är fritaget från allt ansvar:

a) när förlust eller skada orsakats genom avsändarens eller adressatens fel eller försummelse;

b) när förlust av postgiromedel orsakats genom fel eller försummelse av kontoinnehavaren, även i fall då bestämmelsen under a) icke är tillämplig;

c) när förlust eller skada är en följd av försändelsens egen beskaffenhet;

d) när fråga är om vara, vars befordran med post är förbjuden;

e) när förlust eller skada orsakats av försening;

f) när ersättningsanspråk icke framställts inom därför stadgad tid.

2 mom. Har förlust av medel, som innestå på postgirokonto, orsakats därigenom att någon hos kontoinnehavaren anställd gjort sig skyldig till brottsligt förfarande beträffande till kontoinnehavaren utlämnad blankett för ut-

betalning eller girering, är postverket fritaget från ansvar för förlusten, ändock att fel eller försummelse med avseende å omhänderhavandet av blanketten icke ligger kontoinnehavaren till last. Vad nu sagts skall dock icke gälla, därest i det särskilda fallet med hänsyn till omständigheterna en tillämpning av bestämmelsen framstår såsom obillig.

3 mom. Postverket ansvarar icke för indirekt skada eller utebliven vinst.

Särskilda bestämmelser beträffande försändelser och inkasseringshandlingar

3 §.

Har assurerad försändelse gått förlorad eller skadats eller har dess innehåll helt eller delvis förkommit, utgår ersättning motsvarande värdet av förlusten eller skadan. I saknad av utredning om försändelsens värde skall detta anses vara lika med assuransbeloppet. Ersättningsskyldigheten är begränsad till nämnda belopp.

4 §.

Har rekommenderad försändelse gått förlorad, utgår ersättning med 50 kronor.

Har rekommenderad försändelse skadats eller har dess innehåll helt eller delvis förkommit, utgår ersättning motsvarande värdet av skadan eller förlusten. I saknad av utredning om försändelsens värde skall detta anses ha utgjort 50 kronor. Ersättningsskyldigheten är begränsad till nämnda belopp.

5 §.

Har oassurerat paket gått förlorat eller skadats eller har dess innehåll helt eller delvis förkommit, utgår ersättning motsvarande värdet av förlusten eller skadan. Ersättningsskyldigheten är dock begränsad till 500 kronor.

6 §.

Har postförskotts försändelse utlämnats utan postförskottsbeloppets utkrävande eller mot utkrävande av lägre belopp än det för försändelsen angivna, utgår ersättning motsvarande postförskottsbeloppet eller den del därav som icke utkrävts.

7 §.

1 mom. Går inkasseringshandling förlorad, sedan det kuvert i vilket den varit innesluten öppnats, utgår ersättning motsvarande den därigenom uppkomna skadan. Ersättningsskyldigheten är dock begränsad till det belopp, som kunnat utgå för den försändelse vari handlingen varit innesluten.

2 mom. Har inkasseringshandling utlämnats utan inkassering av beloppet eller mot inkasserande av ett lägre belopp än det på vilket handlingen lyder, utgår ersättning motsvarande inkasseringsbeloppet eller den del därav som icke inkasserats.

8 §.

Berättigad att uppbära enligt 3—7 §§ utgående ersättning är försändelsens avsändare; dock att i fall som avses i 3—5 §§ ersättningen må utbetalas till adressaten, därest denne mottagit försändelsen eller avsändaren icke kan anträffas.

Rätt till ersättning för postavgifter**9 §.**

Har försändelse som avses i 3—5 §§ gått förlorad eller har dess innehåll helt och hållet förkommit eller förstörts eller har betalningsuppdrag icke fullgjorts och är postverket av sådan anledning ersättningsskyldigt, äger den ersättningsberättigade utfå erlagda postavgifter, dock icke assurances- eller rekommendationsavgift.

Ersättningsanspråk m. m.**10 §.**

1 mom. Anspråk på ersättning enligt 3, 4 eller 5 §, avseende fall då försändelse förkommit, eller enligt 6 eller 7 § skall skriftligen anmälas hos postverket inom ett år, räknat från den dag då försändelsen avlämnats till postbefordran.

2 mom. Anspråk på ersättning enligt 3, 4 eller 5 §, avseende fall då försändelse skadats eller innehållet i försändelse helt eller delvis förkommit, skall skriftligen anmälas hos postverket inom två månader, räknat från den dag då försändelsen utlämnats till adressaten eller, om så ej skett, då adressaten eller avsändaren erhållit underrättelse om skadan eller förlusten.

3 mom. Anspråk på ersättning för medel, som icke blivit i behörig ordning redovisade, skall skriftligen anmälas hos postverket inom två år, räknat från utgången av den månad under vilken inbetalning skett eller uppdrag om girering eller kontant utbetalning bokförts på postgirokonto.

4 mom. Anspråk på att utfå postavgifter i fall som anges i 9 § skall skriftligen anmälas hos postverket inom den tid, som enligt 1—3 mom. för motsvarande fall gäller i fråga om anmälan av ersättningsanspråk i övrigt.

5 mom. Vid anmälan av ersättningsanspråk böra i förekommande fall företes inlämningskvitto samt de intyg eller handlingar i övrigt, som kunna åberopas för bestyrkande av förlusten eller skadan.

11 §.

1 mom. På generalpoststyrelsen ankommer att pröva frågor om ersättning enligt denna förordning.

2 mom. Finner styrelsen ett i föreskriven ordning anmält ersättningsanspråk vara behörigen styrkt, skall ersättningen utan dröjsmål utbetalas.

Finner styrelsen anspråket icke vara ostridigt, skall sökanden hänvisas att inom tre månader efter det att han bevisligen erhållit del av styrelsens beslut vid vederbörlig domstol genom stämning anhängiggöra sin talan, vid äventyr att all rätt till vidare talan mot postverket eljest anses försutten.

3 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. sägs må generalpoststyrelsen, i den utsträckning styrelsen finner lämpligt, uppdraga åt underlydande förvaltningsorgan att besluta i ersättningsfrågor. I samband med sådan delegering av beslutanderätten skall styrelsen lämna erforderliga föreskrifter om i vilken ordning meddelade beslut skola kunna dragas under styrelsens prövning.

Särskilda befogenheter för generalpoststyrelsen**12 §.**

Har anspråk på ersättning framställts först efter utgången av den tid, som i 10 § för varje särskilt fall är stadgad, må generalpoststyrelsen ändock,

utan hinder av vad i 2 § 1 mom. f) sägs, upptaga anspråket till prövning när särskilda skäl därtill äro.

13 §.

1 mom. Har assurerad eller rekommenderad försändelse eller oassurerat paket skadats och har skadan uppenbarligen förorsakats av försändelsens försening under postbehandlingen, må generalpoststyrelsen efter prövning i varje särskilt fall utan hinder av vad i 2 § 1 mom. e) sägs utge ersättning enligt de i 3—5 §§ stadgade grunderna.

2 mom. Har brevårsändelse, som icke varit assurerad eller rekommenderad, skadats och har skadan uppenbarligen orsakats genom fel eller försummelse som är att tillräkna postverket, må generalpoststyrelsen efter prövning i varje särskilt fall utge ersättning för skadan. Ersättningen må dock icke överstiga 50 kronor.

3 mom. Har kostnader för telefonsamtal, resor eller dylikt orsakats av att assurerad eller rekommenderad försändelse eller oassurerat paket under postbehandlingen försenats eller förkommit eller verkställandet av betalningsuppdrag fördröjts, må generalpoststyrelsen efter prövning i varje särskilt fall utan hinder av vad i 2 § 1 mom. e) och 2 § 3 mom. stadgas utge ersättning för dylika kostnader. Ersättningen må dock icke överstiga 100 kronor.

4 mom. Har skada, som icke är hänförlig till kostnad enligt 3 mom., orsakats genom felaktighet vid bokföring av medel på postgirokonto, må generalpoststyrelsen när särskilda skäl därtill äro utge ersättning för skadan, ändock att denna är sådan som avses i 2 § 1 mom. e) eller 2 § 3 mom.

14 §.

När synnerliga skäl därtill föranleda, må generalpoststyrelsen i anledning av att befordrings- eller inkasseringssuppdrag icke i behörig ordning fullgjorts eller att medel, som omhänderhavas i den betalningsförmedlande verksamheten, icke i behörig ordning redovisats, utge ersättning utöver vad med tillämpning av bestämmelserna i denna förordning eller i vederbörande internationella avtal eljest skolat utgå.

Förfarandet i vissa fall då förlorad försändelse kommer till rätta

15 §.

Utbetalas ersättning i anledning av att försändelse som avses i 3—5 §§ ansetts förlorad eller att dess innehåll helt eller delvis förkommit, äger den som uppbär ersättningen skriftligen begära att utan dröjsmål erhålla underrättelse för det fall att försändelsen eller något av dess innehåll skulle komma till rätta inom ett år från dagen för ersättningens utbetalande.

Inom en månad efter det att den som uppburit ersättningen erhållit underrättelse enligt första stycket, äger han av postverket utfå det tillrättakomna mot att ersättningen i motsvarande mån återbetalas.

Har begäran icke framställts enligt första stycket eller har ersättning icke återbetalats inom den i andra stycket angivna tiden eller har det saknade kommit till rätta först sedan mer än ett år förflutit från dagen för ersättningens utbetalande, äger postverket fritt förfoga över det tillrättakomna.

Särskilda inskränkningar i ansvarigheten under beredskapstillstånd och krig**16 §.**

1 mom. Under beredskapstillstånd och krig är postverket fritaget från ansvar för oassurerade paket som gått förlorade, därest sådana föreskrifter utfärdats att erforderlig utredning rörande dylika pakets avlämnande till postbehandling eller utlämnande till adressaten icke kan verkställas.

Vad i första stycket stadgas skall även gälla då Kungl. Maj:t under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden så förordnar.

2 mom. Befinner sig riket i krig, är postverket fritaget från ansvar för assurerade eller rekommenderade försändelser eller oassurerade paket som gått förlorade eller skadats, när förlusten eller skadan förorsakats av förhållanden som äro en följd av krigshändelser.

Denna förordning träder i kraft den _____, då förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran, upphör att gälla; dock skall beträffande sådana medel, för vilka postverkets ansvarighet icke regleras i sistnämnda förordning, vad i 10 § 3 mom. stadgas icke äga tillämpning såframt medlen inbetalats till postverket före den _____

Genom denna förordning upphäves tillika 2 § kungörelsen den 2 februari 1951 (nr 51) om postbehandling under beredskapstillstånd och krig.